

O'zbekstan Respublikasi Xalq ta'limi va'zirligi

A'jiniyaz atindagi No'kis Ma'mleketlik pedagogikalik instituti

«Baslawish ta'lim» fakulteti

«Baslawish ta'lim metodikasi» kafedrası

«MİYNET TA'LİMİ METODİKASI»

(talabalar ushın lektsiya tekstleri)

N O' K İ S 2010

MİYNET TA'LİMİ METODİKASI PA'Nİ HA'M ONIN' WAZIYPASI. POLİTEXNİK TA'LİM AXMİYETİ, METODOLOGİK TİYKARLARI.

REJE

- 1. Mektep okıu rejesinde miynet taliminin tutkan ornı.*
- 2. Talim xam tarbiyanı miynet penen kosıp alıp barıw xaqında pikirler.*
- 3. Politexnikalıq talim ha'm onın' a'hmiyeti.*

Pedagogika pani o'sip kiyatırğan jas auladtı osıu xam de omirge tayarlaw nızamlıqların uyreledi xam uyrenedi. Tarbiya jagınan ogada kerekli xam kop sırlıgınan pedagogika paninen ayırım panler ajıralıp shıqtı. Bul fizikanı okıtu metodikası, matematikanı okıtu metodikası, miynet talimin okıtu metodikası panler bolıp tabıladı. Miynetti okıtu xam oz naubetinde ayırım bolimlerden ibarat. Xazirgi dauirde baslangış talim metodikası 1-4-klass, okıu ustaxanasında kollarılatugın metodika. Baslawsh klasslarda tiykarınan kagaz karton, gezleme, plastilin xam tabiygıy narselerden paydalanıp ameliy jumıslar isletiledi..Mektep okıu ustaxanalarında miynet talimi metodikası oz aldına okıushılardı texnika tiykarları menen tanıstırıu, uyretiu arkalı olarda bilim xam konlikpelerin texnologik sistemaga asırıuın oz aldına uazıypa etip koydı. Bizge malim bolganınday bilim xam konlikpe bir-biri menen bekkem baylanışlı. Mektepti pitkerip shıgıushı jas aulad texnikalıq bilimler, bilim xam konlikpeler menen kurallangan bolıuı kerek.Okıushılarda miynet etiuge muxabbat, miynet etiu birinshi ıktıyarlı ekenligine tarbiyalaw miynet talim sabaklarında amelge asırıladı. Kasiplik tayarlıqtın ajıralmas bolimi okıu ustaxanasında alıp barılatugın miynet talimi sabakları bolıp tabıladı. Miynet talim sabaklarınan okıushılar agashsazlık, metalga isleu beriu xam de stanoklarda isleu beriu boyınsha maglıumatlarga iye boladı. İsleu beriushi asbaplar menen tanısadı xam sol asbaplar menen isleu operatsiyaların orınlaydı.Texnika tarauında elektrlestiriu, mexanizatsiyalaw xam jumıs protsessinde avtomatlastırıu boyınsha da bilimge iye boladı. Sanaattın rauajlanıuı xam xalıq xojalıgının barlık taraularındagı texnikalıq rauajlanıuı bilimli jumısshı kadrlar tayarlaw xam de olardıń professional iskerligine bargan sayın jokarı talaplar koyılmakta.

Uyrenilgen kasiplardan alğan teren xam puxta iyelep alıuları islep shıǵarıu bilimin janede bekkemleui xam miynet onimdarlıǵın asırıuları ushın olar xazirgi zaman texnikası xam texnologiyası tiykarların biliui shart. Miynet pani boyınsha okıtıushının tayarlanıu protsessinde bir katar didaktik uazıypalar esapka alınadı. Bulardıń ishindegi en tiykargılardıń biri mekteptegi miynet okıuı uazıypaların mektep programmaları mazmunın anıqlau xam sholkemlestiriu printsiplerin ashıp beriuden ibarat. Miynet okıuının uazıypaları xam mazmunı kospalı didaktik baylanıskan boladı. Bul baylanıstı tolıq tusiniu ushın miynet sabagı uazıypaları turli darejede koyıladı xam turli darejede iske asırıladı. Birinshi darejede miynet okıuı mektep sistemasının elementi sıpatında, xam de ulıma mektep uazıypaların orınlau kuralları retinde karaladı.

Ulıma mektep uazıypaların iske asırıuda miynet okıtıushısı baska okıtıushılar menen baylanıskan jagdayda ozinin pedagogikalık mamamlıǵın olardıń baylanısların alıp bariui kerek. Miynet okıuı okıushılardı xar tarepleme rauajlandırıudın en tiykargı kuralı. Fiziologiyalık jaktan durıs sholkemlestirilgen miynet okıuı bala organizminin jaksı rauajlanıuına tasir etedi. Miynet okıuı protsessinde fizikalık miynet, akılıy xızmet penen birlesedi. Solay etip, miynet okıuı pikir jurgiziu menen iske asadı, bul bolsa okıushılardıń akılıy rauajlanıuına imkaniyat beredi. Okıu uazıypaları xar bir okıu teması shınıǵıular isleu uaktında da iske asırıladı. Okıudı ulıma miynet penen birge kosiudı tamiyinleu zarurlıǵı mekteptegi okıtıu mazmunına, sonın ishinde miynet okıuı mazmunına bir katar talaplar koyadı: 1. okıushılardıń praktikalık jumısları mumkinshiligine karap, ulıma miynetti oz ishine alıui kerek.

2. Baslaısh klass miynet mazmunında okıushılardıń jas ayırmashılıqları, miynet okıuı uazıypaları islep shıǵarıudın xarakteri esapka alınıui kerek.

3. Miynet okıuı islep shıǵarıu boyınsha bir katar konlikpeler beriliui kerek.

Solay etip, miynet sabagında usı jokarıdagı korsetilgen talaplardı esapka alganda, sabak jaksı natiyjeli boladı. Belgili ilimpazlar kop zamanlardan berli miynet tarbiyası xam talimin onimli miynet penen birlestiriu xakkındaǵı ideyalardı bayanlap kelgen. Anglishan alımı Tomas Mor birinshi bolıp bul

pikirdi kollap kuuatlagan.XV asirde italyan ilimpazı Foma Kompanella balalarga miynet tiykarında talim beriude juda ken turde dalillep bergen. Belgili frantsuz ilimpazı Jan-Jak Russo miynet tarbiyası ideyasın mazmunlı islep shıktı.Politexnikalık talim miynet okıuın okıushılarda xazirgi zaman islep shıgarıu ondirisinin ulıma ilimiy tiykarlarına baylanıslı bolgan bilimler xam olar islep shıgarıu ondirisinin kop taraularında kollanılatugın ulıumalaskan mamamlıqlardı iyeleytugın jol jobalardı sholkemlestiriudi talap etedi.

SORAW

- 1.miynet talimin okıtıu metodikası paninin makset uazıypaları.
- 2.talim tarbiyanı birge kosıp alıp barıu xakkındagı daslepki pikirlerdi kimler bergen.

Tayanış tusinikler.

- 1.Miynet talimi.
- 2.Politexnik talim.
- 3.Metodologtk tiykarları.

KADRLAR TAYARLAWDIN' MİLLİY BAGDARLAMASI. TALİM TUWRASINDAGI NIZAM.

1. Prezident İ.A. Karimovtın Ozbekstan respublikası Oliy majlisi IX-sessiyasında soylegen sozi.

2. Kadrlar tayarlawdın milliy dasturi.

Prezident İ. Karimov Ozbekstan Respublikası Oliy Majlisi IX-sessiyasında soylegen sozinde en kerekli maseleler katarına, talim-tarbiya tizimin tupten ozgertiu keleshek auladı, zamanagoy tarbiyalau Ozbekstan rauajlanıu jolındagı jana baskışlarınan biri bolıp esaplanadı.

Bugingi künde kaniygeli kadrlar tayarlaw, jokarı ruuxıylığımızdı tikleu xam bayıtıu, milliy talim-tarbiya tizimin kaliplestiriu, zaman talapları menen biriktiriu tiykarında dunyadagı rauajlangan ellerdegi ukıp konlikpeler darejesine shıgarıu maksetinde ulken axmiyet berilip kelinbekte. Ashıktan ashık aytıluı kerek mekteplerdin materiallık bazası juda tomen, ekinshi masele tarbiyashı yagnıy okıtıushıga barıp takalmakta. Okıtıushı balalarga zamanagoy bilim bersin, dep atap otemiz. Birak, zamanagoy bilim beriu ushın daslep, tarbiyashının ozi sonday bilimge iye bolıuı kerek. Xammege belgili, talim sabaklardan baslanadı. Barlık tarau sabaklıklarımız daslep bugingi xam ertengi kun talaplarına emes, eski sovet formasında jazılğan sabaklıklardan paydalanıp, balalarımızga janasha pikirleudi uyretilmeydi. 1996-97-оқыу jılınan baslap mekteplerdin birinshi klasslarında okıu jana alıpbeden alıp barıladı. Talim-tarbiya tarauındagı belgilenetugın reformalardı baskışhpa-baskışh otıu printsipi koyılğan.

BİRINSHİ BASKISH-otiw dawiri bolıp, ol 1997-2001 jıllardı, yagnıy n' jıl dauamında amelde kollanıladı. Bunda kadrlar tizimi manisin saklap kalıu, onın rauajlanıuı ushın xukıkiy- demokratiya, ilimiy-metodik, shart-shariyatlar jaratıluı lazım. Bul baskışhta tiykarınan tomendegi uazıypalardı orınlau kerek. Milliy bagdarlamanı amelge asırıudın baslanıuı; jana talaplarga juuap беретugın pedagog kadrlardı tayarlaw; okıu standartların jaratıu xam jana okıu programma ustinde isleu; ulıuma talim mekteplerinin duzilisin kayta kurıu x.t.b. oz ishine aladı.

EKİNSHĪ BASKISH: 2001-2005-jıllardı oz ishine aladı. Bunda milliy bagdarlama ken tolık amelge asırıuga erisiu zarur. Tizimnin natiyjeliligin miynet bazarın esapka alıp siyasiy-ekonomikalık shariyattan kelip shıgıp bagdarlama ideyaları xam kagıydalarına kerekli ozgertiuler kiritiledi.

UShİNSHĪ BASKISH: 2005 ha'm keyingi jıllarga molsherlengen bolıp, onda toplanan tajriybelerdi analiz etiu xam ulıumalastırıu tiykarında ozgeriushi siyasiy-ekonomikalık shart-shariyatlardı itibarga alğan jagdayda kadrlar tayarlau tizimin jane de rauajlandırıu zarur. Ulıumalastırılğan xalda kadrlar tayarlaudın tiziminin formaların iskerlik korsetkishinin tiykargı uazıypaları tomendegilerdi oz ishine aladı.

- Barlık turdegi talim mekemelerinde jokarı bilimli kaniygeler tayarlau ushın uzliksiz talim, pan xam islep shıgırıu ondirisinen natiyjeli paydalanıu.

- Mamleketlik talim standartların engiziu xam olardı korsetkish mexanizmlerin islep shıgıu.

- Kaniygeliklerin, bilim darejesine karap kasipler bolğan ulıuma mamleket talaplarında anıqlau.

- talim diziminin duzilisi xam mazmunı jagınan uyrenip shıgıu, okıtıushı xam tarbiyashılardı kayta tayarlau

- mamleket xam siyasiy mekemelerdin kasiپke bagdarlau boyınsha iskerligin tamiyinleu;

- okıtıushı jaslardı Uatanga sadıklık, ruuxıy xam agartıushılık miynetke jaksı karım-katnasta tarbiyalau;

- talim mekemelerinin birinshi naubette ulıuma talim mekteplerin mamleket tarepinen finans xam materiallık-texnikalık jaktan tamiyinleu, onın mexanizmlerin korip shıgıu:

Bunday kuramalı uazıypalardı amelge asırıuda mamleket xam jamiyettin roli ayırıksha tasir etedi. Olar jokarı bilimli kaniygelikler tayarlau boyınsha talim sholkemlerinin iskerligin kotrollau لازم.

Xalık taliminin tiykargı orayı uzliksiz talim dizimin payda etedi. Uzliksiz talimdi mamleketlik talim standartları xam tiyisli talim bagdarlamaları menen tamiyinleude, daslep, olardı dunya talapları darejesinde bolıuga ruuxıy jaktan tiykargı itibar beriu kerek.

Sonın ushın ulıma talim bagdarlamaların mektepke shekemgi tarbiya, baslangış, ulıma talim xam mektepten tıskarı talim turinde duzilse mektepke muuapık yuoladı. Bunın ushın tomendegi dizimdi tiykar etip alsak, kozlegen natiyjelerge erisemizU’

1. Mektepke shekemgi talim. Ush jastan baslanıp altı jaska shekemgi semyada, balalar bakshasında xam baskada talim sholkemlerinde alıp barıladı.

2. Baslangış talim. 1-4-klasslardı oz ishine aladı xam bunda okıu 6-7 jastan baslanadı.

3. Ulıma talim. Bunda okıushılarga 5-9-klasslar aralığında bilim xam tarbiya beriledi. Ulıma talim mektebi xamme ushın majburiy bolıp, bilim tiykarları teren uyretiledi. Balalarımızdın dunyaga koz-karasın rauajlandırıuğa tiykar salınıuı kerek.

4. Orta arnaulı bilim xam kasip-texnika talimi. Okıu muddeti q jıldan kem bolmagan akademik xam kasip-texnika litseyleri xam kolledjleri.

5. Jokarı kaniygelik talimi. n’ jıldan kem bolmagan muddette dauam etedi. Jokarı kaniygelik talimi bakalavrlik xam de magistraturaga bolinedi.

Bakalavrlik- bul jokarı okıu ornı bolıp, bazalık jokarı talim beriu degen. Onda okıu keminde n’ jıl dauam etip, jokarı maglıumat xam tayanış kaniygelik diplomın alıu menen tamamlanadı.

Magistratura- anıq kaniygelik boyınsha jokarı kasiplik talim bolıp, bakalavrlik tiykarında keminde 2 jıl dauam etedi. Ondagı ozgeshelik juumaklaushı kvalifikatsion mamleket attestatsiyası xam magistrlik dissertatsiyasın korgau menen juumaklanadı.

Aspirantura xam doktorantura- ilim kandidadı darejesi negizinde 3 jıl dauam etedi, dissertatsiya korgau menen juumaklanadı.

Bulardan tıskarı, jana dizimde kosımsha kasiplik talim kayta tayarlau xam bilimin jetilistiriuge ulken itibar beriliui kerek.

Soraular:

1. Bugini kunde kadrlar tayarlau milliy dasturi kay darejede alıp barılmakta?

2.Talim-tarbiya tarauında belgilengen reformalar nelerden ibaratW

Tayanış tusinikler:

1.Milliy bagdarlama.

2.Talim tuurasındagı nızam.

MEKTEP OQIW PLANINDA BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET TA'LİMİNİN' QOYILIWI, TARİYXIY RAWAJLANIWI, QAYTA QURIWDIN' BAGDARI.

REJE

1. Baslawish klasslarda miynet tayarlığının tiykargı bagdarları.
2. Mektep oqıw jobasının' analizi.
3. Orta Aziyada jaslarg'a miynet talimin beriwiniń qoyılıwı.

Qayta qurıw munasebeti menen ulıma talim, miynet politexnika mektebi aldına qoyılatuǵın talaplar artıp barmaqta. Bul talaplar tabiyat xam jamiyet kagıydaların bilıu maksetinde malim mazmunın pan xam texnikanın jana jenisleri menen bayıtıuǵa: talim tarbiya protsessinde miynet taliminin rolin asırıu xam balalardı tarbiyalau ushın ata-analardıń, okıtıushılardıń iskerligin kobeytiuge ajratılǵan. Bul oz naubetinde politexnik xam miynet talimi aldına kuramalı uazıypalardı koyadı.

Mekteptegi miynet talimi, tarbiyası xam maglıumatı mektepten miynet tiykarında payda bolıuı, onın ozegi bolıp ol balalardıń bilim islep shıǵarıu iskerligi oz-ozine xızmet etiu, oz-ara jardem korsetiu, fizikalık rawajlanıuına imkaniyat beredi. Talim protsessinde jigit xam kızlar miynettin politexnik (sol uaqıtta teoriyalık xam ameliy) sapalı, en apiuayı tiykargı negizleri xam tarbiyalık bolimlerin ulımalaskan miynet bilimlerin bilıu xam ameliy usılların iyeleuge karatılǵan.

1920-jıl bilimlendiriu xızmetkerleri tarepinen okıtıudın kompleks, biraz kıyınırak proekt sisteması payda boldı: proekt sistemasına baylanışlı matematika, ximiya, biologiya xam baska okıu predmetlerine baylanışlı bilim elementleri okıtıushılarga beriletuǵın miynet tapsırmaları atırıpına gruppalau baslandı. MısU' jer kaziuda topıraktı shıǵarıp taslauda esaplaular (matematika), konturdı belgileuleri (sızıu), topırak xarakteri menen tan alıuları (geografiya) kerek boladı. Oıu protsessin bunday payda etiude okıtıushılardı pan tiykarlarınan sistemalı bilimler menen kurallandıruınıń jok ekenligi korinip tur.

1932-jilda baslangish xam orta mekteplerdin okiu programmaları xam rejimi tuurasindagi kararda mekteplerde pan tiykarların predmetli otii islendi. Okiu planına baska okiu predmetleri menen bir katarda miynet talimi de garezsiz predmet bolıp kirdi.

1952-jıl miynet talimine jamaatshilikdin itibarı karatıldı. Mekteplerde politexnik talim xam miynet tarbiyasın rauajlandırıu zarurligi korsetildi.

1954-jilda miynet talimin orta metep okiu planına osip kiyatırğan jas auladı xar tarepleme rauajlandırıu kuralının biri sıpatında kiritildi.

1998-jıl Ozbekstan Respublikasında uluma orta talimin payda etiude Ozbekstan Respublikası Ministrler kenesinin kararında uluma orta talimnin talim bagdarlamaları, okiushılardıń teren bilim alıuın, olarga bilim alu darejesin rauajlandırıuga, okiushılarda miynet konlikpelerin erkin pikirleu , kasip tanlauga atirapka sanalı munasebetti payda etiu, oz Uatanına xam xalıkına sadık adamdı tarbiyalau maseleleri nızamda oz ornın tapkan.

Miynet taliminin mazmun bagdarlamalarınan biri balada insan miyneti xakkında onın miyneti menen jaratılğan buyımlar tuurasında, materiallardı isleu txnologiyası, materiallık islep shıǵarıu, ekonomika xakkında tusinikler payda etiuge kompleks jakınlasıu talap etiledi.

Orta Aziya jaslarına miynet talimin beriudin koyılıuı. Aziya ilimpazlarınan pedagogik ideyaları uzak otmishke barıp takaladı. Orta Aziyadan otken kadimgi Buyık jipek jolı, Kıtay, Xindistan kalaları menen birikken madeniyat xam sanaattı rauajlandırıuga, ilimge bolğan kızıǵıuına ayırksha itibar beriuine payda etedi.

Farabiydin insanlık psixologiyası tuurasindagi talimatınan tomendegi juumaklarga keliui mumkin:

1. İnsan oz iskerligi menen jasaydı, yagnıy jamiyette oz ara katnas, oz ara jardem protsessinde insan bolıp jetilisedi. Bul jamiyet insanlardın oz ara birigiui jardeminde insannın oz materiallık zarurligin kandırıuga bolğan umtıluı natiyjesinde payda boladı, insanlar

kollektivten ajıralğan xalda, oz ara jardemsiz oz ıktıyarların kandıra almaydı.

2. İnsan ozinin barlık tuuma kabiletlerin kamalga jetkeriu jetik bolıu ushın ozin korshagan tabyattan paydalanadı, olardı ozine kereginshe sindiredi, bunın ushın ilim pandi turli onimlerdi uyrenedi.

Farabiy sonın ushın talim tarbiya maselelerine juda ulken itibar berip, insanlık pazıyletlerine erisiu, makset xam er jetiude talimde, miynet xam akılıy tarbiyaga ulken orın ajıratadı. Al, Xorezmiydin pedagogikalık koz-karaslarında barlık jamiyettin rauajlanıuında talim-tarbiyanın ornı jas auladlardı tarbiyalauda kasiptin, onermentshiliktin siyasiy tasiri insanlardın kundelik turmısında xızmet etiu zarurligin tariyplep bergen.

İbn-Sinanın talim-tarbiyaga tiyisli pikir xam usınısları onın bizge shekem jetip kelgen juda kop miynetleri arasında saklanıp kalğan. İbn-Sinanın korsetken tarbiya xam talimi tomendegilerdi oz ishine aladı.

1. Akıl tarbiya,
2. Fizikalık tarbiya,
3. Estetikalık tarbiya,
4. Ruuxıy tarbiya,
5. Miynet tarbiyası (oner uyretiu).

İbn-Sina sonı da ayırıksha eskertti, semya agzalarının barlıgı shugıllanıuı zarur, birde adam sebepsiz bos jurmesin, degen edi. İbn-Sinanın barlık jamiyet agzalarının islep shıgariu miyneti menen shugıllanıuı kerekligin talap etedi. Onermentshilik diyxanlardın miynetlerin marapatlaydı xam jamiyetke materiallık zıyan keltirgenlerdi kattı karalaydı. Bala kasıp onerdi malim darejede ozlestirip bolgannan keyin onı usı uakıtlardan baslap oz kasıp-onerinen paydalanıudı xam erkin omir suriudi uyretiu lazım.

Beruniy taliymatı mamlekettin abadanlıgı ilim-pannin rauajlanıuına baylanışlı bolsa, jaslardın baxıt madeniyatın biliui onın ruuxıylıgında dep bileği. Sonın ushın jaslardı ilimge bagdarlaydı.

XVII-XV asirler dauamında Rumi, Ulugbek, Ali-Kushshi, Lutfiy, Jomiy, Navoiy kusan ullı alımlar tabiygıy-matematik panlerin rauajlandırırğa ulken xızmetler islegen.

Xamza Xakimzada Niyaziy, Minavvar kori Abdurashidxanov, Okiljon Sharafoddinovlar jana mektepler ashıp, ol jerde talim-tarbiyanı miynet talimi menen kosıp alıp bargan.

Tekseriu ushın soraular:

1. Miynet xam kasıp tayarlıgının tiykarı nelerden ibaratW
2. Orta Aziya ilimpazlarının pange koskan ulesleri tuurasında nelerdi bilesizW

Adebiyatlar.

1. D.A. Txorjevskiy. «Mexnat talimi metodikasi»
2. V-IX-klass miynet talimi bagdarlamaları.

BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET TALİMİNİN MAZMUNİ.

Joba

1.Kirisiw.

2.Baslawish klasslardag'ı miynetti oqıtıw sabag'ının' mazmunı.

3.Da'slepki tenologiya elementleri

Mektep oqıwshılarına beriletug'ın teoriyalıq ha'm a'meliy ta'lim ta'rbiyanın' birliği ta'miyin etilse, olardıń xalıq xojalıg'ı talaplarına sa'ykes miynet ha'm ka'sipke tayarlıg'ı na'tiyjeli boladı. bul wazıypa Respublika xalıq ta'lim sistemasında oqıwshılardı sanaat, awıl-xojalıg'ı islep shıg'arıwdın', qurılıs, transport, xızmet ko'rsetiwdin' tiykarları menen tanıstırıwda, olardı miynetke degen muhabbat ha'm miynetkeshlerge hu'rmetti bekkemlew, sanalı tu'rde ka'sip tan'law ha'm da'slepki ka'sipkerlik tayarlıg'ına qaratılıwı kerek. Bunın' ushın mektepke, mektepler aralıq oqıw islep shıg'arıw kombinatında, ka'sip-texnika bilim jurtında ha'm mektepten tısqarı orınlarda qa'niygeliklerdi iyelew ushın barlıq sharayatlar jaratılıwı za'ru'r.

Ha'zirgi waqıtta oqıwshılardıń miynet ta'rbiyasın, olardı ka'sip tan'lawg'a bag'darlaw jas a'wladtı paydalı o'nimli miynetke, texnik ag'a ha'm awıl xojalıq jumıslarına bag'darlaw ma'selelerine itibar beriw kerek. Eger miynet oqıtıwshıları islep shıg'arıw ta'limi ustaları, ta'rbiyashılar ha'm ka'siplesler o'z ta'jiriybeleri maqsetin anıq iyelese, ta'lim ta'rbi jumısınan' sıpatın asırıw haqqında g'amxorlıq etse, mektep oqıwshılarna miynet ta'limin beriw, olardı ta'rbiyalaw ha'm ka'sip tan'lawg'a bag'darlaw tarawında kerekli wazıypalardı sheshiwi mu'mkin. Bul tarawda oqıtıwshıg'a miynet ta'limi metodikası ha'm minet ta'rbiyası ja'rdem beredi.

Miynet oqıwı metodikası pa'nnin' bir tarmag'ı sıpatında o'z obektlerin, wazıypaları ha'm o'zine ta'n bolg'an metodikasına iye. Oqıw materialının' mazmunı, oqıw metodları oqıwshılardıń bilim da'rejesi, oqıw na'tiyjeleri htb u'yreniw obekti bolıp esaplanadı. Usı protsesstin' ha'mme ta'repin u'yreniw oqıwshılardıń jas o'zgeshelikleri esapqa alıng'an jag'dayda g'ana iske asırılıwı kerek.

Lektsiya materialları miynet ta'limi boyınsha pedagogika ha'm psixologiya pa'nleri menen tıg'ız baylanısqa. Bunda texnika ha'm islep shıg'arıw

texnologiyasining' rawajlanish texnologiyasi ulushma makteptin' ta'lim ta'rbiya jumislari, arnavli miynet ta'limim tarawindagi' aldini'g'i ta'jiriybe esapqa alinadi. Sonday-aq birinshi na'wbette miynettin' fizika, matematika, ximiya, biologiya, sizish pa'nleri menen baylanisin ashup beredi. Lektsiya material plakatlari, sxemalar, tablitsalar, diopozitivler, oqish kino filmleri formasindagi' ko'rgizbeli qollanbalar menen studentlerdin' erkin jumisi menen oqish-metodik a'debiyatlar menen qosip alip barilishi kerek.

Baslawish klasslardagi' miynetti oqitish sabag'ining' mazmuni

Oqish predmetinin' tiykarg'i mazmunin sol boyinsha belgilengen programma aniqalaydi. Ha'zirgi waqittagi' paydalanip atirg'an baslawish klasslardin' programmasinda tu'sinik bolip ol tu'sindirmede texnikaliq ha'm awil-xojaliq miynettin' konkret tu'rlerinen tu'sinikler beredi.

Programma texnika o'ndiris oblastlari boyinsha jas o'spirimlerdin' politexnikaliq krugozorin ken'eytiw, olardi politexnikaliq miynet ko'nlikpelerine qaliplestirish, garmonikaliq, fizikaliq, aqiliy estetikaliq nrawliq rawajlanishin na'zerde tutadi. A'sirese jas o'spirimlerde konstruktorliq uqip ha'm ko'nlikelerin praktikalik sabaqlar protsessinde rawajlandirish na'zerde tutadi.

Ha'r bir klassta oqish waqtinin' ko'pshilik bo'legin qag'azlarda islew, karton gezleme an'sat islewge bolatug'in ha'r qiyli materiallarga jumsaydi. Bunin' sebebi tosattan bolg'an na'rse emes, bul materiallar kishi mektep jasindagi' balalarga qolayliq boladi.

Qag'az, karton, gezleme ha'm bir qansha ta'biyiy materiallar jaqsi texnologiyaliq qa'siyetke iye. Olardi u'lken fizikaliq ku'sh jumsamay-aq, qospali instrumentlerden paydalanbay aq balalar ha'r qiyli zatlardi islewi mu'mkin.

Qag'az karton ha'm basqada ta'biyiy materiallardi iyyi arqali bir qiyli zatlar sog'iwga, ol materiallardi pishaq qayshi ja'rdeminde an'sat kesiwge boladi. bul atilgan materiallardan jasalgan detallar kleyler, sabaq, sim ha'm basqada usillar menen an'sat qurastirishga boladi. bul materiallardan paydalanip praktikalik jumis islew balalardin' ha'r ta'repleme rawajlanishina u'lken ta'sirin tiygizedi.

Oqıwshılarda bul materiallardı islew boyınsha jaqsı sho'lkemlestiriw olardıń fizikalıq rawajlanıwın ha'm nerv-miy apparatınan shınıǵıwına ja'rdem etedi. Sonday-aq, bul materiallar menen islew, oqıwshılardıń aqılıy uqıplılıǵın kollektivizmge u'yretiw ta'rtpılı bolıp miynetke qızıǵıwshılıǵın arttıradı.

Na'tiyjede oqıwshılar politexnikalıq tu'sinikler sistemasın o'zlestiredi, texnologiyalıq operatsiyalardı u'yrenedi, ha'mde alg'an teoriyalıq bilimlerin praktikada paydalanıp, o'zinin' islegen zatların bezey otırıp, o'zinde estetikalıq sezim payda boladı.

Miynet sabag'ında ekskurtsiyada oqıwshılar qag'az karton islep shıǵarıw, poligrafiya, keramika ha'm qurılıs o'ndirisleri menen tanısadı. Tanısıw na'tiyjesinde sol o'ndiristegi ha'zirgi zaman mashinaları jo'ninde tu'sinikler aladı.

Programmada balalardı grafikalıq sawatlılıq elementleri menen tanıstırıw na'zerde tutılǵan. 1- klassta oqıwshılar u'lgı ha'm texnikalıq sızılmalar boyınsha sızǵısh ha'm ugolnik ja'rdeminde belgilew o'lshewlerdi u'yrenedi.

2- klassta oqıwshılar sızıw boyınsha islewdi baslaydı ha'm sızǵısh ugolnik ja'rdeminde o'lshew belgilew boyınsha bilimlerin jetilistiredi. E- klassta sol u'yrenen na'rselerdi o'z betinshe onsha qospalı bolmag'an zatların texnologiyasın ha'm texnikalıq su'wretlerin islew sızılmalar islewde u'yrenedi.

Programmada miynetin' ha'r bir tu'ri boyınsha politexnikalıq bilim ko'nlikpelerinin' ko'lemi anıqlang'an ha'm baqlaw ta'jireybe laboratoriyalıq praktikalıq jumıslar sonday-aq miynet obekti de ko'rsetilgen.

Bul mug'allim konkret jag'daylardan shıǵ'a otırıp, o'zinin' klasına bir qansha ılayıqlı miynet obektin tan'lap alıwǵa mu'mkinshilik beredi.

Da'slepki texnologiya elementleri (1-4 kl)

Baslang'ısh klasslarda ulıwma texnologiya tiykarları sabaqlarında oqıwshılardıń oy-o'risi, du'nyag'a ko'z-qarası qa'liplesedi. Ba'rhamma o'z u'stinde miynet haqqında jumısqa izbe-iz an'lı qatnasıqta bolıw haqqında tu'sinik rawajlanadı. Balalar tu'rli a'sbaplar menen islew, bilim ha'm ko'nlikpelerin iyeleydi.

Baslawish klassta miynet ta'liminin' tiykarg'ı maqseti to'mendegilerden ibarat.

1. maqsetke bag'darlang'an miynetti payda etiw.

W ko'rgizbe didaktik materiallardan paydalanıp erkin islew ko'nlikpesin qa'liplestiriw.

3. o'z jumısın tu'sindire alıw ha'm iskerlik toltıra biliw.

R jumıstı orınlawda tu'rli o'zgeriw ha'm ko'p paydalanıw.

5. o'z jumısında qaraqalpaq ha'm htb milletlerdin' ko'rkem o'nermentshilikleri elementlerin

Ulıwma texnologiya tiykarları kursının' maqseti %

1. miynet ma'deniyatı ha'm gigenası bilimlerin qa'liplestiriw.

2. miynet sabag'ında a'deplilik, doslıq, kollektivlik u'les htb ruwhıylıqta ta'rbiyalaw.

3. balalarda miynet su'yiwshilik ko'rkem so'zi, sotsiallıq kabi ha'm aqıllı ta'rbiyalaw.

4. materialdı u'nemlep jumsaw.

5. oqıwshılardı du'nya qarasın ha'm estetikalıq sezimi.

6. milliy sadıqlıq ja'miyet aldın'g'ı jeke juwapkershilik sezimin qa'liplestiriw.

7. ka'sipler menen a'sirese o'z ornındag'ı ka'sipler menen tanıstırıw.

8. oqıtıwda izbe-izlikti a'melge asırıw.

9. miynet ta'limi da'slepki basqışında O'zbekstan xalıq a'meliy-bezew sanaatına ha'm ko'rkem o'nermentshiligine su'yenedi ha'm basqa milletlerdin' sanaatları haqqındag'ı mag'lıwmatlar menen bayıtıladı.

Q0. Sabaqta jumıstın' na'tiyjesi sıpatında oyın jag'daylarınan paydalanıw bag'darlama miynet ta'liminin' to'mendegi bo'limleri ajratıladı.

Bag'darlamada ko'rsetilgen jumıslar mektepke praktikada sinap ko'rilgen ha'm ulıwma ta'lim mekteplerinin' 1-4 klasslarında miynet ta'limi boyınsha toplam ha'm ko'rgizbe didaktik materillarda o'z ornın tapqan. miynet ta'liminin' 70-80d ti balalardın' erkin tvorshestvolıq jumısına ajratılıwı kerek. Miynet ta'limi protsessinde balalarg'a a'sbap ha'm materiallar menen islewlerin tu'sindiriwleri lazım.

Sabaq dawamında balalar ha'r tu'rli buyımlar ko'rgizbe didaktik ateriallar, oqıw quralları, didaktik oyınlar ushın zatlar isleydi. Oqıwshılar tuwrı sızıq boylap qırqıwdan baslap a'ste-aqırın ko'rkem, nag'ıslı ha'r qıylı figuralardı

qıyıw bilimlerin iyeleydi. Nag'ıs qırqıw ko'nlikpesi gezlemeler menen islewde modellestiriwde tu'rli materiallar menen islewde bekkemlenip barıladı.

Modellestiriw sabaqlarında oqıwshılar texnik sawatlılıq elementleri menen tanısadı, jan'a oyınshıqlar maketlerin jaratıp, da'lepki sızıw elementleri menen islewdi u'yrenedi. Tayar jıyılma ha'm bo'limlerden paydalainp, model qurıwdan baslap o'zleri qurıp, jasap sızılmaq'a su'wretke sxemag'a qarap jumıstı erkin bezeytug'ın ha'm modellestire alatug'ın bilimlerdi iyeleydi.

Mektepke ayırıqsha miynet ta'limi oqıtıwshısı bolıwı ha'm ol baslang'ısh klass oqıtıwshısı menen birgelikte rejelestiriw, ulıwmalastırıw lazım. Sonı mekteptegi oqıw ta'rbiya bag'darındag'ı baslang'ısh klasstag'ı miynet ta'limin payda etiwdin' a'hmiyeti ol iskerlik na'tiyjelerine alıp keledi.

A'meliy jumislarda bolajaq oqıtıwshı to'mendegi wazıypalardı orınlaw imkaniyatı jaratılıp beriledi:

1. miynet ta'liminin' tiyisli oqıw bag'darlama materiallarının' mazmunın teren' u'yreniw, bul materiallar menen shınıg'ıwlar islew, olarda ulıwma miynet, ulıwma texnik, ulıwma texnologik bilimler, ko'nlikpeler menen o'z-ara baylanısların islew tarawında shınıg'ıwlar islew.

2. Rejelestiriwshi to'mendegi hu'jjetlerdi islep shıg'arıwda kalendar tematik rejeni, oqıw islep shıg'arıw (jumıs) dizimin ha'm yarım jıllıq ushın rejeni sonday-aq miynetti bag'darlama boyınsha anıq temalardan beriwine mo'lsherlengen rejeni islep shıg'arıwdı shınıg'ıwlar islew.

3. Oqıwshılardıń jumıs orınları boyınsha grafikler du'ziw, bag'darlamanı a'sbap-u'skeneler (ag'ashqa mexanik islew beriw ha'm stanoklarda metallg'a islew beriw, jonıw, egew htb) jetispeytug'ın temalar boyınsha grafikler du'ziwdi u'yreniw.

4. Islenetug'ın materiallarg'a klasslardın' oqıwshıları ushın ha'm sonday-aq joqarı klass oqıwshıları ushın tolıq mag'lıwmatqa iye bolmag'an instruktsion-texnologik kartalar islewde shınıg'ıwlar islew.

5. A'meliy-laboratoriya jumıslarına bag'darlang'an sabaqlardan birewinin' mazmunın islep shıg'ıw (ag'ash yaki metallın' fizik-mexanik qa'siyetlerin u'yreniw).

Miynetti oqıtıw metodikası o'z aldına to'mendegidey tiykarg'ı wazıypalardı qoyadı.

1. Miynet oqıwı wazıypaların tan'law, olardıń oqıw ta'rbiyalıq a'hmiyetin ashıp beriw. Miynetti oqıwı wazıypaların belgilewde ha'r qıylı ma'mleketlik qararlar tiykar bolıp xızmet atqaradı. Miynet oqıwı en' da'slep oqıwshılardıń ha'r ta'repleme rawajlanıwın miynettin' turmıs penen baylanısın bekkemlewge, oqıwshılarda materialistlik ko'z qarastın' qa'liplesiwine olardıń awıl-xojalıg'ında xızmet etiwge ha'm tiykarlarınan ka'sip tan'lawg'a ja'rdem beredi.

Miynet oqıwı wazıypaları ilim ha'm texnikanın' rawajlanıwı tendentsiyalarına ha'zirgi zaman o'dirisinin' jaslardı miynetke tayarlaw barısındag'ı talaplarına baylanıslı belgilenedi. T-6 klasslardag'ı miynet oqıwının' wazıypaların belgilewde texnikalıq miynet oqıwı qanday orın alg'anına na'zerde tutiladı. Sonlıqtan da texnikalıq miynet oqıwı metodikası ustaxanalarda o'tkiziletug'ın shınıg'ıwlar menen basqa oqıw predmetlerin oqıtıwdın' o'z-ara didaktikalıq baylanısların ashıp beredi. Miynet protsessinde oqıw materialının' mazmunı menen belgilenetug'ın o'zine ılayıq wazıypalar, metall kesetug'ın, ag'ashtı islewshi tu'rli u'skenelerden paydalanıw usılları ha'm de bular menen islewde qa'wipsizlik qag'ıydalırn u'yretiw wazıypalarında iske asıradı. Miynet oqıwı oqıwshılarda miynetti su'yiwge ko'z-qarasın qa'liplestiriw ustaxanalarda o'tkiziletug'ın shınıg'ıwlarında oqıwshılarda texnikalıq oy-o'risinin' rawajlanıwına ha'r qıylı texnik obektler arasındag'ı baylanıslardı anıqlaw tuwrasındag'ı ko'nlikpelerdi rawajlanlırw ushın qolaylı jag'daylar tuwdırıwı mu'mkin.

2. Oqıw materialı mazmunın tan'law.

Burın qarastırılğ'an pedagogika kursınan belgili oqıw predmetinin' mazmunın tan'lap alıw ushın, birinshiden, tiyisli pa'n yamasa texnika tarawındag'ı mag'lıwmatlardan oqıw materialın tan'lap alıw. Ekinshiden, bul materialdı oqıwshılardıń jas ayırmashılıqlarına, olardıń alg'an bilimlerinin' da'rejesine ha'm basqa da tiyisli faktorlardı esapqa alg'an halda sistemalastırıw za'ru'r. Sonın' menen birge u'lken ko'lemdegi bilim ha'm ko'nlikpelerden ulıwma oqıw talaplarına en' joqarg'ı da'rejede juwap beretug'ın ha'm oqıwshılardı u'yreniletug'ın islep shıg'arıw o'ndirisinin' teoriyalıq tiykarları onın' praktikada qollanılıw tuwrasında durıs pikir ju'rite alatug'ınların ajıratıp alıwg'a tuwra keledi. Sonıda esapqa alıw kerek, oqıw programmasının'

mazmunı o'zgerissiz qalmaydı. Mısalı, mashina u'yreniw tarawında detal a'piwayı u'yreniw obekti, al mashina bolsa detalg'a qarag'anda qospalı bolıp ko'rinedi. ha'zirgi ta'jiriybelerdin' ko'rsetiwinshe eger oqıwshılarda mashina (metall kesiwshi stanok) penen tanıstırıw detallardı u'reniwden baslap, oqıwshıg'a oqıw materialın qıyınshılıq penen o'zlestiriw qızıg'ıwshılıg'ının' to'menlewin ko'rsetedi.

Eger bul mashinanın' nege ılayıqlasqanlíg'ı hm ulıwma du'zilisin tu'sindiriwden baslasa, oqıwshılarda onın' konstruktsiyası menen teren'irek tanısıw ha'm onın' ayırım detalların u'yreniw tilegi payda boladı. usının' na'tiyjesinde oqıw protsessi oqıwshılardıń aktiv qatnasıwında o'tedi.

Solay etip, oqıw materialın sistemag'a salıwda pa'nnin' du'ziliw sistemasın tuwrıdan-tuwrı ko'shirip almastan, onın' oqıw-ta'rbiya wazıypaların na'zerde tutıw kerek.

3.Oqıw protsessin sho'lkemlestiriw.

Oqıw protsessi o'z-ara tıg'ız baylanısqa (oqıtıwshı xızmeti) ha'm bilim alıwdan (oqıwshılar xızmeti) nen ibarat boladı. oqıw protsessin sho'lkemlestiriwdin' printsip ha'm usıllar islep shıg'arıwda miynet oqıwı metodikası basqa oqıtıw predmetlerin oqıtıw metodikası, sonday-aq didaktik alaplardan paydalanadı. Sonın' menen birge ma'selelerdi miynetti oqıtıw metodikasının' o'zi tıyanaqlı tu'rde sheshiwde tuwra keledi. Bul tuwrasında bir qansha mısallardı qarastırayıq.

Oqıwshılar miynettin' juwmaqların bahalawda basqa predmetler ushın qollanılmag'anU' miynet qa'wipsizligi qa'delerine itibar beriw, jumıs ornın sho'lkemlestiriw, miynet usılların durıs paydalanıw uqsag'an faktorlardı esapqa alıwg'a tuwra keledi. Metodikalıq wazıypalarınan biri oqıwshılardı miynettin' obektiv bahalaw mmkinshiligin beretug'ın kreteriyler islep shıg'arıwdan ibarat. Mektep praktikasında oqıwshılar jumısın sho'lkemlestiriwdin' tiykarg'ı u'sh-frontal, bigada, individual formaları qollanıladı. Metodikanı islep shıg'arıwda zattın' yamasa buyımnın' qospalılg'ı oqıwshılardıń tayarlıg'ı, bilim ha'm ta'rbiya wazıypalarınan kelip shıg'ıp shın'ıg'ıwlardı sho'lkemlestiriwdin' qaysı formalarınan paydalanıw maqsetke muwapılıg'ın anıqlawdan ibarat.

Oqıwshılardıń islegen isleri ja'miyetlik paydalı ha'reketlerge iye bolmasa, onda onı orınlawg'a qızıg'ıwshıları to'menleydi. Eger oqıwshılar birden-bir

buyımdı, tayarlawg'a kirisse, onda sol zatqa tiyisli o'lishemlerdi o'zleri biliwge ayırım is usıllarına itibar bermey qaladı, na'tiyjede isti qa'te orınlardı. Sol sebepli metodikanı islep shıg'ıwda qashan ha'm qansha ko'lemdegi tayarlıq shınıg'ıwların orınlaw kerekligin anıqlaw kerek.

4.Mektepten ha'm klasstan tıs jumısları mazmunın ha'm metodikasın tayarlaw.

Miynet ha'm texnika boyınsha mektepten ha'm klasstan tıs jumısları ken' tarqalg'an. derlik barlıq mektepte ag'ash ha'm metaldı islew ha'm de jas texnikler do'gerekleri sho'lkemlestiriledi. Aling'an ta'jiriybelerdi ulıwmalastırıw ha'm do'gereklerdi, shınıg'ıwlarıdı sho'lkemlestiriwdin' en' qolay na'tiyjeli usılları ajıratıw aldın'g'ı ta'jiriybeni propagandalaw, onı barlıq miynet oqıtıwshılarının' mu'lkine aylandırıw metodikalıq wazıypaların' birinen esaplanadı. Joqarıda ko'rsetilgenbarlıq wazıypaların iske asırıwda miynetti oqıw bag'darlama ulıwma ta'lim mekteplerinin' 1-9 klasslarında miynet ta'limi pa'nin oqıtıwdın' mazmunı, maqset, wazıypaları belgileydi htb. Arnawlı bag'darlama O'zbekstan respublikasının' ta'lim tuwrısındag'ı nızam ha'm akadrlar tayarlawdın' milliy bag'darlamasıA tiykarında islep shıg'ıl'g'an. Bul bag'darlama tiykarında 1998-99 oqıw jılınan baslap Respublikanın' belgilengen mekteplerinde ta'jiriybe sınaw jumısları alıp barıldı.

Orta mektepte oqıtılatus'ın miynet ta'limi pa'ninin' maqseti- oqıwshılardı aqıllı ha'm fizikalıq miynet tu'rlerin ha'm ka'sipler menen da'slepki tanıstırıw, ka'sip tan'lawg'a tayarlaw, miynetti qa'dirlew, miynetke qızıg'ıw arqalı olardı ka'sipke tayarlıqların a'melge asırıwdan ibarat.

Mekteptegi barlıq pa'nlerdi oqıtıwdın' tiykarg'ı maqseti oqıwshılardı ka'sipke tayarlawdan ibarat. Ha'r bir ka'sip birneshe oqıw pa'ni menen baylanışlı bolg'anı sebepli, ka'sipti sol pa'nlerdi za'ru'r da'rejede bilmey turıp, ka'sipti tolıq iyelep bolmaydı.

Miynet ta'limi pa'ni mazmunı sha'rtli tu'rde u'sh ulıwma miynet ta'limi tayarlıg'ı, ka'sipler boyınsha tayarlaw ha'm ka'sipke shekem arnawlı tayarlıq bo'limlerine bo'linedi. Miynet ta'limi sabaqları 1-7 klasslarda ulıwma ha'm ko'rkem miynet kursı xalıq a'meliy sanaatlarda ayırım ka'sipler tiykarında tanıstırıw na'zerde tutıladı.

SORAW

1. Miynet talimin okıtıu metodıkası paninin makset uazıypaları.
2. Talim tarbiyanı birge kosıp alıp barıu xakkındagı daslepki pikirlerdi kimler bergen.
3. Miynet telimin okıtıudın mazmunı nelerden ibarat/

Tayanış tusinikler.

1. Miynet talimi.
2. Politexnik talim.
3. Metodologtk tiykarları.

BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET TA'LİMİN OQITIWDIN' METODLARI.

Joba

1. Tusindiriu metodları.
2. Auız eki soyleu.
3. Korsetpelilik metodları.
4. Praktikalık korsetiu.
5. Ekskursiya.
6. Ameliy metodlar..
7. Problemalık okıtu metodı.
8. Programmalaştırılğan talim metodı.

Miynet taliminde okıtıudın xar kıylı metodlarınan paydalanıladı. Talim metodların tanlau daslep okıu materialının xam okıu uazıypalarının xarakterine baylanıslı boladı.

Miynet okıuında gurrin, tusindiriu, sorau-juuaptan paydalanıu xakkında soz eter ekenbiz, biz sonı tastıyıqlauıuz kerek praktikalık shınığıularda materialdı bayan etiuge okıu uaktının g'00' ke shamalas uaktı ajırıtıladı. MısU' Okıushılarga ustaxana jumıslarındağı okıu uazıypaları, isleu kagıydaları xalıq xojalıgının belgili bir tarauındağı jetiskenliklerin bayanlaudan paydalanıladı. Adette okıtu metodı jagdayında okıu demonstratsiyası menen iske asıratugın tusindiriu tez-tez kollarıladı. Gurrin xam tusindiriuge tomendegi talaplar koyıladıU'

1. Mazmunnın durıslılıgı- okıushılarga ayılaturın faktler okıu programmasının mazmunına saykes keliui xam ilimiy jaktan tiykarlangan bolıuı kerek.

2. Materialdı ozin anlagan izbe-izlikte bayanlau.- Bunda texnik obektler yamasa texnologiyalık protsessler xakkında maglumatlardı tusindiriude materialdı anık tusindiriu, daslep okıushılardı obekt yamasa protsess penen ulıuma tanıstırıu son onı boleklerge bolıu, onı terenirek karau kerek boladı.

3. Materialdın anıq sıpatlanıuı □ Miynet okıuının mazmunına adette okıushılar tanısatugın tiykargı kagıydalardı xam miynet usılların orınlau jolların kıska xam anıq isenimli tiykarlau mumkinshiligin beredi.

4. Okıtıushının soz madeniyatı, onın okıushılar tusine alatugın bolıuı. Okıtıushı okıushılardıń alǵan bilimlerine suyenip jana materialdı bayanlauda, uyrogenlerin bekkemleu xam tekseriude otilgen materialdı ulıumalastırıuda gurrinnen paydalanıladı. MısU' Adamzat turmısında, listli metall xam sım sıyaqlı temalarga baylanıslı jana materialdı uyreniude xam de mashına tanıu elementleri xam baskada alǵan bilimlerin bekkemleude xam tekseriude miynet kuralları xam olardıń rauajlanıuı kusagan temalarga baylanıslı okıu materialnı ulıumalastırıuda gurrin otkeriu mumkin. Okıtıushı gurringe tayarlanadı jana okıushılarga tusinikli, jumstın barlık tareplerin korsetetugın soraulardı tanlaydı xam olardı maksetke muuapıq turde jaylastıradı.

Miynet, ukıp xam konlikpelerin kaliplestiriu miynet okıuı metodikasında juda ulken orındı iyeleydi. Onın tiykarın instruktaj xam shınıǵıular sıyaqlı metodlar payda etedi. Psixologiyalıq xam metodikalıq korsetpeler okıtıushılardıń miynet, ukıp xam konlikpelerin kaliplestriuge saykes aldınıǵı tajriybelerdi uyreniu bul ukıp konlikpelerdi tabıslı kaliplestiriudın tiykargı shartleri tomendegilerden ibarat ekenligi korsetilmekte.

1. Tapsırmanın anıqlıǵı, onın makseti xam orınlau usılların tusiniu.

2. Okıushılarda zarur bilimlerdin payda bolıuı.

3. Okıtıu metod xam usıllarının kaliplestirilip atırǵan ukıp xam konlikpelerdin saykesligi.

4. İnstruktajdın natiyjeliligi.

5. Shınıǵıudın jeterli mugdarda bolıuı.

6. Okıushılar xızmetin oz uaktında xam obektiv baxalau.

7. Okıushılar xızmetinin aktiv xarakteri.

Korsetpeli metodtı tiykarınan uyreniletugin obektler, protsessler xam olardıń korinisleri xam okıu kuralları menen isleu kusagan usıllar arkalı amelge asırıladı. Miynet taliminde korsetpeli metodtıń kasiyetleri sonnan ibarat, bunda korsetpelilik kobinese okıu materialına illyustratsiya sıpatında emes, onıń ozi bilim orayı bolıp, kop jagdaylarda bilim xam konlikpelerin kaliplestiriu usılı bolıp xızmet tetedi. Ameliy metodlar instruktaj xam shınıgiular arkalı amelge asırıladı. Miynet ukıp xam konlikpelerdi kaliplestiriudın natiyjesi kopshilik jagdaylarda okıushılar talim protsessin kansha sapalı xam aktiv katnaslarına baylanıslı ekenligi kop sınaular natiyjesinde anıqlanbakta. Sonlıktanda songı uakıtlarda okıuda sanalılıqtı arttırıu, okıu jumısı protsessinde okıushılardı aktivlestiriuge xam jaksı sharayatlardı anıqlau boyınsha kop jumıslar islendi.

Instruktaj xam shınıgiularga okıtıu metodı sıpatında koyılátugin xazirgi talaplardı tusınıu ushın miynet okıu protsessinde sanalılık xam aktivlilik, fiziologiya, psixologiya tiykarında karap shıgu zarur.

Xazirgi miynet okıu metodikasının rauajlanıuı bir kansha jıllar duamında toplanan xam kop gana auladlar praktikasında sınalğan pikir usınıslar sın koz benen analiz etiliui menen xarakterlenedi. Okıtıudın texnikalıq kuralları uyrenilip atırğan kubılıs xam xareketlerdi jokarı obektiv anıqlıqta iske asırıp, keyin olardı seziu organları menen tolıq daslepki maglıumatlar alıu ushın zarurli tezlikte takırlau imkaniyatın beredi.

Materiallardı egeuleu operatsiyasın mengeriude en kıyın egeudi durıs tutıu, onı berilgen tegislikte durıs xareketlendiriudi uyreniu ekenligi malim. Egeudin berilgen tegislikten auısıu islenip atırğan zattın mırtında gedir-budırılıklar payda bolıuına, isleu anıqlıgının tomen bolıuına alıp keledi. Sonday-ak kollardıń egeuge jumısalatugin kushleri arnaulı turde ozgeriui, onı ıqtıyarlı turde okıushı tajriybeli masterde tamiyinley almaytuginligi anıqlanıladı. Bunnan son okıushılar egeudin xareketlerin guzetip xam onı berilgen tegislikte uslauga xareket etip kushlerdi tiyisli mugdarda ozgertiredi. Egeulerdi uyreniu usılların durıs orınlauga kesent beretugin faktorlardı saplastırıudi

uyreniuden ibarat ekenligi anıqlandı. Bunday faktorlarga elastikligi, islenip atırgan materiallardın x.t.b. kiredi.

Xazirgi miynet okıuı metodikasının rauajlanıuı sonın menen xarakterlenedi, onda miynet ukıp xam konlikpelerdi kaliplestiriugde sananın jetekshilik rolin taminleu ushın jagdailar jaratıladı. Bunın ushın okıushılardı oz miynet xızmetlerin (iskerligin) kontrollau xam onı baskarıuga maksimal katnastırıu arkalı iske asırıladı.

Ameliy metodlar instruktaj xam shınıgiular arkalı amelge asırıladı. Instruktaj- degende miynet iskerligi usılların tusindiriu xam korsetiu tusiniledi. Bul usıllar sol xızmetti durıs xam kauipsiz orınlau boyınsha tusinik payda etiui xam okıushılardıń praktikalıq iskerligin durıs bağıtlauga karatıladı. Demek instruktaj sabaktın bir bolegi bul protsesste bir neshe okıtu metodlarınan paydalanıladı. Bunday metodlar miynet usılların korsetiu xam olardıń kagıydaların tusindiriu, texnikalıq maselelerdi koyıu, sorau-juuap ayırım okıushılardıń miynet usılların orınlauın tekseriu x.t.b.

Bunda metodlar oz-ara tıgız birigedi olardıń kombinatsiyası belgili sistemanı payda etedi. Sonlıqtanda instruktajga koyılatuǵın talaplardı karap shıǵıu maksetke muuapık boladı.

1. Instruktaj protsessinde okıtıudın xar kıylı metod usılların ornı - ornı menen paydalanıu.

2. Instruktaj mazmunının tiykarlanıuı. Eger okıtıushı okıushılar aldına koyılǵan tapsırması tusinikli bolmasa, okıushılar onı orınlau sharti kopshilik jagdaylarda duziledi. Sonlıqtan okıtıushının xar bir talabı tiykarlangan yuolıu kerek.

3. Instruktajdın putinligi xam instruktajdı elementlerge ajratıu miynet tapsırmasının kıyınlıǵı xam sol kaysı klassta orınlanıp atırganına karap insttruktaj putin yamasa istin barısına karap boleklerge ajratılıp beriliui mumkin.

4. Instruktajda sonday korsetpeler bolıuı mumkin okıushılar olar jardeminde oz islerin kontrollau mumkinshiligine iye bolıuı.

Instruktaj tiykarınan kirisiu instruktajı, sabak protsessindegi instruktaj, juumaklaushı instruktaj bir-birinen ajıraladı.

Jana operatsiyalardı uyreniu boyınsha kirisiu instruktajı operatsiya xarakteristikasin, miynet usılların normal xam asten jagdayda orınlau kagıydaların korsetiuU' oz-ozin kontrol etiu belgilerinU' konkret miynet uazıypasın koyıudı oz ishine aladı.

Kirisiu instruktajınan keyin okıushılar operatsiyanın ayırım elementlerin, asbaplardı uslau, jumıs ornında turıu orınlauga baylanıslı xareketlerdi iske asırıuga umtıladı. Okıushı kansha jaksı tıyanaklı xam anıq tusındirmesın okıushı is xareketi xam usılların teoriyasın jaksı bilmese, onın isti orınlauga birinshi urınıları tabıssız shıgadı.

Sonlıqtanda okıushılardıń birinshi isleulerin baklap barıu xam sol tiykarda olardıń xareketlerin konkretlestiriu kerek, baskasha aytkanda sabak arasında dauamında (gruppa yaki jeke) instruktajdan otkiziu kerek. Miynet usılların orınlaudagı katelerin duzetiu boyınsha sabak protsessinde instruktaj beriledi. Okıushılar jumısın toktatıu-bul katelikke jol koygan okıushının jumısına itibar beriu, onın nadurıs islegeninin sebebin tusındiriu, sol tiykarda barlık okıushılar menen soylesiu, katege jol koygan okıushının usılların tikleuden ibarat.

Juumaklaushı instruktaj- sıpatlı orınlangan xam brak bolgan buımlardı korsetiu xam okıushılar jumısına ulıuma xarakteristika beriu, olardıń katelerin analizlep xam olardıń jumısların baxalaudı oz ishine aladı.

Tekseriu ushın soraular:

- 1.Okıtu metodları neshe gruppaga bolinedi?
- 2.Ekskursiya okıtu formasına yamasa metodıma?
- 3.Shınıguıu metodı degende neni tusinesiz?
- 4.Problemalı okıtu, problemalı situatsiyalar payda etiu ne?

AdebiyatlarU'

1.K.D.Davlatov. «Mexnat va kasb talimi, kasb tanglash, mexnat tarbiyasi nazariyasi va uslubieti». T,Mexnat,1994y.

2.D.A.Txorjovskiy. «Mexnat talimi metodikasi». T,»Ukituvshi»,1987y.

BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET SABAG'IN OQITIWDIN' DIDAKTIKALIQ PRINTSIPLERI

Joba

- 1.Oqıtwdıń anlılık xam aktivlilik printsipi.
- 2.Oqıtwdıń ilimiylik printsipi.
- 3.Teoriya menen praktikanın baylanıslılıq printsipi.
- 4.Talimnin tarbiyalawshı xarakter.
- 5.Korsetpelilik printsipi.
- 6.Bekkem xam puxta ozlestiriu.
- 7.Jas xam jeke kasiyetlerin esapka alıu.
- 8.Sistemalılıq ha'm izbe-izlilik printsipi.

Baslawish klasslardag'ı miynet sabag'ının programmasın du'ziliwi, oqıwshılar ta'repinen politexnikalıq bilim alıw, tikkeley praktikalıq jumıslardı orınlaw oqıwshının miynetine baylanıslı. Praktikalıq jumısqa oqıw waqtının kem degende 80d ti sarp etiledi.

Bunda oqıwshılar materillardın qa'siyetleri, onı o'ndiriste paydalanıw instrumentleri qatnası jasaw pravilası, miynet ko'nlikpelerde ja'miyetlik paydalı zatlardı sog'ıw protsessine qaliplestiredi. Oqıwshılar sabaq protsessinde ha'r qıylı ko'rgizbeli qurallar, qawenderligine alg'an balalar baqshasına oyınshıqlar, mektep ta'jiriybe ushastkasına a'piwayı inventarlar islewdi u'yrenedi. Bulardın barlıg'ıda oqıwshılardı miynet oqıwın biliwge ha'mde miynet oqıwın o'ndiris miynetine jaqınlastıradı.

Miynet oqıwının mazmunın tan'lawda politexnikalıq printsipti saqlaw, miynettin tarbiyalıq xarakterin, ilimiyligin, teoriyalıq praktika menen baylanıslılıg'ın, sistemalılıg'ın, izbe-izligin, ılayıqlılıg'ın, sapalılıg'ın, ko'rgizbelilikti, bekkemlikti esapqa alıw kerek.

Politexnikalıq prinsip oqıwshılardı 1- klasstan baslap konkret oqıw materialında ha'zirgi o'ndiris boyınsha tu'sinigi bolıwı, onı o'zinin praktikalıq iskerliginde paydalana biliw na'zerde tutadı. To'mengi klasslarda oqıwshılar miynet azbukasın u'yrenedi. Sonlıqtan da olar o'zinin miyneti arqalı ja'miyetlik paydalı zatlar sog'ıp atırğanın biliwi kerek. Jasag'an ja'miyetlik paydalı zatlar oqıwshılardan juwapkerlikti, ta'rтіplilikti, ıqtıyatlılıqtı ha'm basqada nrawlıq qa'siyetlerdi talap etedi.

Programmalıq tapsırmalardı orınlay otırıp oqıwshılar kollektivlik birge islesiw sezimine ta'rbialaw na'zerde tutıladı.

Oqıtıwdın' ilimiylik printsipti.

To'mengi klasslardın' miynet sabag'ında ilimiylik printsiptin saqlaw u'ken a'hmiyetke iye. Bir qansha mug'allimler ha'm metodistler kishkene mektep jasındag'ı balalar ko'p ilmiy da'rejede informatsiyanı qabıl etiwge uqıplı emes dep qa'telesedi. Mısalı modellestiriw waqtında oqıtıwshı oqıwshılarda mashina ha'm onın' bo'lekleri haqqında ilmiy tu'siniklerdi beredi. Ne sebep korabl batpaydı, bashennıy kran nege qulamaydı, samal dvigateli nege aylanadı, ne sebep samolet hawada ushadı h.t.b. Oqıwshılar sabaq barısında ha'zirgi zaman islep shıg'arıw texnologiyası menen tanısadı. Fanera, juqa metall listler, detallardı jıynaw h.t.b. jumıslardı u'yrenedi. Sonın' menen birge oqıwshılarda ma'lim da'rejede uqıplılıq, bilim, ko'nlikpeler payda bolıp, u'yrenip atırğ'an miynet operatsiyalarının' ilimiytiykarları haqqında tu'sinik payda boladı. İlimiy tiykarlar okıushılardıń ulıma rauajlanıwın pan tiykarlarına ılayıq bilimlerin esapka alıp tusinikli formada bayan etiledi.

Teoriya menen praktikanın' baylanışlıq printsipti.

Oqıtıwdın' mazmunın anıqlawda barlıq waqıtta teoriyanın' praktika menen baylanısın esten shıg'armaw kerek. Bul baylanıs eki ta'repleme xarakterge iye.

Birinshi ta'repten balalar miynet sabag'ındag'ı berilgen tapsırmalardı orınlawda matematika, ta'biyattanıw, su'wret sabaqlarında alg'an bilimlerin qollanıp applikatsiya, buyımlar tayarlaw barısında praktikada paydalanadı.

Ekinshi ta'repten oqıtıwshı balalardıń sabaq barısında alg'an teoriyalıq bilimlerin tolıqtırıp barıwg'a, olardı a'meliy jumıslardı orınlawda qollanıwg'a ma'jbu'rleydi. Birinshi jag'dayda teoriyalıq bilimler praktikalıq iskerlikke aylanadı. Ekinshi jag'dayda praktikalıq iskerlik teoriyalıq bilimlerdi tolıqtırıwdı talap etedi.

Sistemalıq ha'm izbe-izlilik printsipti.

Ha'r bir klasstag'ı bag'darlamada islenetug'ın buyımlardıń dizimi beriledi. Miynet pa'ni oqıtıwshısının' wazıypası usı berilgen dizimlerden saylap alıw waqtında sistemalıq printsipti ha'm oqıtıwdın' izbe-izlilik printsipti saqlanıwın yadtan shıg'armawı kerek. Sabaqtı sonday etip du'ziw kerek, kelesi

sabaq burin'g'ı o'tilgen sabaq penen bekkemlep baratug'ınday etip planlastırılıwı kerek. Oqıw materialın tuwrı tan'law yag'nıy a'piwayıdan quramalıg'a, aldın a'piwayı operatsiyalardı orınlawdan baslap, son' quramalıraq operatsiyalardı orınlawg'a o'tiw talap etiledi. Bunda oqıtıwshı miynet oqıwı protsessinde oqıw materialın ma'lim qag'ıydalarg'a tiykarlanıp bayan etiw talap etiledi..

Ha'r bir klassta da'slep qag'az benen islew son' gezleme menen islew keyin ha'r qıylı materiallar menen islew ha'm sabaqtı kompleks jumıslar menen ha'm texnikalıq modellestiriw menen tamamlaw kerekligin praktika ko'rsetpekte. Mısalı qag'az benen islew to'mendegi izbe-izlikte iske asırıladı. Bu'klew ha'm kesiw, kesiw ha'm kleylew ha'm qag'azdan kompleks jumıslar.

Miynet tapsırması o'zinin' mazmunı, metodı ha'm ko'lemi boyınsha oqıwshılarg'a ılayıqlı ha'm balanın' fizikalıq ku'shinin' mu'mkinshiligine sa'ykes keliwi kerek. Sonday-aq balalardıń jeke ayırmashılıqların esapqa alıw kerek. Uzaq bir tu'rli jumıs to'mengi klass oqıwshılarının' ku'shli sharshawına alıp keledi. Sonlıqtan da klassta islenip atırg'an jumıslar ha'm ha'r qıylı qızıqlı bolıwı kerek. Sabaqtı bilim ha'm uqıplılıqlardı sapalı aktiv o'zlestirip alg'anday etip du'ziw kerek.

Miynet sabag'ında alg'an oqıwshılardıń bilimleri ha'm uqıplılıqları bekkem tıyanaqlı bolıwı olardı keleshekte joqarı klasslarda paydalana alatug'ınday bolıwı kerek. Baslawısh klasslarda oqıwshılar o'z-o'zine xızmet ko'rsetiw ko'nlikpelerin o'zlestiriwleri, ayırım qol miyneti buyımların jasawda u'yriniwleri ha'm sabaq dawamında olardıń pikirlerin o'siriwge ayırıqsha itibar beriw kerek.

Sonın' menen birge mektepte miynet ta'limi ha'm ta'rbiyası protsessin payda etiw ha'm onı a'melge asırıw usılların paydalanıw didaktika, pedagogika, psixologiya, fiziologiya, metodika ha'm basqa pa'nlerdin' ilimiy juwmaqlarınan ken' paydalanıw za'ru'r. sabaqtın' mazmunı a'meliyat penen baylanıslı bolıwı, oqıwshılar u'yrenip atırg'an bilim ha'm jumıs usıllarının', sonday-aq miynet tarawındag'ı a'dep-ıkramlılıqtın' ku'ndelikli turıstag'ı orınına ha'm a'hmiyetin za'ru'r da'rejede tu'sindirip barıwı lazım. Miynet ta'liminde pa'nler aralıq baylanıs ju'da' anıq o'z ornın tabadı. ha'r bir sabaq

mazmunın tolıq biriktiriw ushın tiyisli pa'nlerge baylanıslı qag'ıydalardı tu'sindirip o'tiwı lazım boladı.

Oqıwshılarg'a zamanago'y islep shıg'arıw protsessleri ha'm ka'sip haqqında anıq bilim ha'm oylaw ushın pedagogik-psixologiya jaqtan maqsetke muwapıq izbe-izlik penen rawajlandırıladı.

Oqıtıwdın' ko'rgizbelilik printsipti.

Miynet ta'liminde ko'rgizbelilik ayırıqsha a'hmiyetke iye. Ha'r bir sabaq za'ru'r da'rejede ko'rgizbeli usılda sho'lkemlestiriliwi lazım. Bunda u'yrenip atırg'an temanı anıq tu'sindiriw ushın bir qansha ko'rgizbeli qurallardan maqsetke muwapıqlıg'ı tuwrı tan'law a'hmiyetke iye boladı. okıtıu protsessinde okıushılarda ukıp konlikpeler xasıl kılıu ushın miynet operatsiyaların korsetiu ken kollanıladı. Baslawısh klass miynet sabag'ı jumıslarında korgizbelilik, daslep texnik sızılmanın xazirgi zaman islep shıgariudagı roli menen baylanıskan xalda axmiyet beriledi. Sızılmanı okıu miynet tapsırmasın orınlaw baskışlarınan biri bolıp esaplanadı. Aldıngı okıtıushılardıń tajriybesi sonı korsetedi, miynet sabaqları a'meliy jumıslarda okıushılardıń sızılmanı okıuı onsha kospalı bolmagan detaldıń tegisliktegi korinisi boyınsha tıyanaklı jeterli bilimlerdi alıu mumkin. Bıgan erisiu ushın ustaxanadagı otkeriletugın birinshi jumıslardan baslap, okıushılardıń pikir juritiulerin rawajlandırıu boyınsha sistemalı, planlı is alıp barılsa, ustaxanadagı sabaklarda korsetpelilikten ken tarkalgan barlık turleri tarkatpa material, plakatlar, modeller, diopozitivler, kinofilmler xam baskalarda paydalanıladı.

Baslawısh klsaalardıń miynet sabag'ında ko'rgizbelilikten' barlıq tu'rlerinen paydalanıw miynet operatsiyaların demokratzatsiyalaw islengen buyımlardı ko'rsetiw maqset ha'm modellerdi ko'rsetiw texnologiyalıq kartanı paydalanıw diapozitivler ko'rsetiw diafilmler ko'rsetiw arqalı iske asadı. Baslawısh 1-4 klasslardag'ı miynet ta'limi sabaqları mazmunı ha'm usılları oqıwshılar ta'repinen insandıń ulıwma miynet ha'm ka'sip iskerligine tiykarlanıp miynet ko'nlikpeler o'zlestiriwge qaratılğ'an. a'meliy jumıslarda bunıń ushın bilim, oqıw ko'nlikpeler qa'liplestiriledi. Oqıwshılar ha'r miynet ha'reketin sanalı ra'wishte ha'm sol ha'reketten ko'zlegen maqsetke muwapıq formada orınlawg'a u'yretilip barıladı. Bul basqış oqıwshıda qa'liplestirilegn

bilimler ha'm miynet ko'nlikpeleri sıpatı, onın' keleshektegi iskerligi u'lken a'hmiyetke iye.

Ta'limnin' ta'rbiyalawshı xarakteri.

Baslawısh klasslarda miynet pa'ni oqıtıwshı miynet sabag'ının' birinshi ku'ninen baslap balalardı miynetke ta'rbiyalap baslaydı. Miynet sabag'ında tek g'ana bilim berip g'ana qoymay, onın' menen birge ta'rbiyalap barıwda sha'rt. Miynet ta'rbiyasın almag'an balanın' keleshekte jaqsı insan bolıp jetilisiwi qıyın bolatug'ınlıg'ın ta'jiriybe ko'rsetpekte. Talim xam tarbiyanın birligi-mektepte okıushı tek bilim, konlikpe xam uqıplıkların iyelep gana kalmaydı, olardı xar tarepleme tarbiyalaydı. Okıtıu sabak beriu protsessinde okıushılardı ta'rbiyalau menen iske asırılıp otıradı. Miynet okııu okıushılarga miynet tarbiyasın beriu, olardı miynetke psixologiyalıq jaktan tayarlaw maksetinde mektep okıu planına majburiy predmet sıpatında kiritilgen. Sabak durıs sholkemlestirilse okıushılarda kollektivizm bekkemlenedi xam bir-biri menen islep shıgarıu munasebetlerine kirise baslaydı.

An'lılıq ha'm aktivlilik printsipi.

Anlılıq xam aktivlilik- bunda okıushılar ozlerinin alğan teoriyalıq bilimlerin praktikada paydalana alğan jagdayda okıuda anlılıkka erisken dep aytıu mumkin. Okıudagı anlılıq okıushılardıń aktivliliği menen oz-ara baylanıskan. Eger okıushılar ozlerinin miynetinin natiyjesi jamiyetlik paydalı maksetke karatılğanın bilse, onda kızıgıu xam tapsırmanı muddetinde orınlau tilegi menen isleu mumkin. Sol sebepli ayırım karxanalardıń atalıktagı balalar bakshasının mektep okıu kabinetlerinin okıushılar orınlay alatugın xam programma mazmunına juuap беретugın buyrtpalardan miynet okıtıushısı okıushılar aktivligin asırıudın tıyanaklı kuralı sıpatında paydalanıuı kerek. Bul printsip okıushılarda materialistlik dunya karasın kaliplestiredi.

Arnawlı oqıw bag'darlama tiykarında alıp barılğ'an ta'jiriybe sınav jumısları na'tiyjelerin anıqlaw ha'm baqlaw ushın oqıwshılardıń o'zlestirgen bilim ha'm ko'nlikpeleri to'mendegi 7 kriteriy boyınsha bahalanadı.

1. qa'liplestirilgen teoriyalıq bilimler.
2. qa'liplestirilgen bilim ha'm ko'nlikpeler.

3. milliy o'nermentshilik tarawları boyınsha qa'liplesken ulıwma ta'lim bilimleri.

4. milliy o'nermentshilik ka'siplerinin' integrativ tiykarların o'zlestiriw.

5. u'shewden kem bolmag'an milliy o'nermentshilik ka'sipleri tiykarı boyınsha ka'liplestirilgen bilim, uqıp ko'nlikpeleri.

6. milliy o'nermentshilik ka'sipleri boyınsha qa'liplesken sheberlik.

7. milliy o'nermentshilik tarawında qa'liplesken iskerlik.

Usı 7 kriteriyanın' ha'r biri to'rtewden bag'dar boyınsha yag'nıy a'sbaplardan paydalanıwdı iyelew, qurallardan paydalanıw, tayarlang'an buyımlar yaki islengen zatlar sıpatı ha'm erisilgen na'tiyjeler ekonomikalıq ko'rsetkishlerin anıqlaw tiykarında bahalanadı. Bunda bes o'lshew birligi (100) sıpatında ha'r bir tayarlang'an buyım sol ka'sip boyınsha birinshi razryadlı usta ushın belgilengen qa'niygelik studentleri kriteriyag'a tiykar qabıl qiling'an bolıp, ma'lim bunda birinshi razryadlı ustalar arnawlı kolledjler ha'm basqa oqıw orınlarında tayarlanadı.

Da'slepki texnologiya elementleri (1-4 kl)

Baslang'ısh klasslarda ulıwma texnologiya tiykarları sabaqlarında oqıwshılardıń oy-o'risi, du'nyag'a ko'z-qarası qa'liplesedi. Ba'rhamma o'z u'stinde miynet haqqında jumısqa izbe-iz an'lı qatnasıqta bolıw haqqında tu'sinik rawajlanadı. Balalar tu'rli a'sbaplar menen islew, bilim ha'm ko'nlikpelerin iyeleydi.

Baslawısh klassta miynet ta'liminin' tiykarg'ı maqseti to'mendegilerden ibarat.

1. maqsetke bag'darlang'an miynetti payda etiw.

W ko'rgizbe didaktik materiallardan paydalanıp erkin islew ko'nlikpesin qa'liplestiriw.

3. o'z jumısın tu'sindire alıw ha'm iskerlik toltıra biliw.

R jumıstı orınlawda tu'rli o'zgeriw ha'm ko'p paydalanıw.

5. o'z jumısında qaraqalpaq ha'm htb milletlerdin' ko'rkem o'nermentshilikleri elementlerin

Ulıwma texnologiya tiykarları kursının' maqseti %

1. miynet ma'deniyatı ha'm gigienası bilimlerin qa'liplestiriw.

2. miynet sabag'ında a'deplilik, dosliq, kollektivlik u'les htb ruwhiyliqta ta'rbiyalaw.

3. balalarda miynet su'yiushilik ko'rkem so'zi, sotsialliq kabi ha'm aqilli ta'rbiyalaw.

4. materialdı u'nemlep jumsaw.

5. oqıwshılardı du'nya qarasın ha'm estetikalıq sezimi.

6. milliy sadıqlıq ja'miyet aldın'g'ı jeke juwapkershilik sezimin qa'liplestiriw.

7. ka'sipler menen a'sirese o'z ornındag'ı ka'sipler menen tanıstırıw.

88. oqıtıwda izbe-izlikti a'melge asırıw.

9. miynet ta'limi da'slepki basqışında O'zbekstan xalıq a'meliy-bezew sanaatına ha'm ko'rkem o'nermentsshiligine su'yenedi ha'm basqa milletlerdin' sanaatları haqqındag'ı mag'lıwmatlar menen bayıtıladı.

10. Sabaqta jumıstın' na'tiyjesi sıpatında oyın jag'daylarınan paydalanıw bag'darlama miynet ta'liminin' to'mendegi bo'limleri ajratıladı.

Bag'darlamada ko'rsetilgen jumıslar mektepke praktikada sinap ko'rilgen ha'm ulıwma ta'lim mekteplerinin' 1-4 klasslarında miynet ta'limi boyınsha toplam ha'm ko'rgizbe didaktik materillarda o'z ornın tapqan. miynet ta'liminin' 70-80d ti balalardın' erkin tvorshestvolıq jumısına ajratılıwı kerek. Miynet ta'limi protsessinde balalarg'a a'sbap ha'm materiallar menen islewlerin tu'sindiriwleri lazım.

Sabaq dawamında balalar ha'r tu'rli buyımlar ko'rgizbe didaktik ateriallar, oqıw quralları, didaktik oyınlar ushın zatlar isleydi. Oqıwshılar tuwrı sızıq boylap qırqıwdan baslap a'ste-aqırın ko'rkem, nag'ıslı ha'r qıylı figuralardı qıyıw bilimlerin iyeleydi. Nag'ıs qırqıw ko'nlikpesi gezlemeler menen islewde modellestiriwde tu'rli materiallar menen islewde bekkemlenip barıladı.

Modellestiriw sabaqlarında oqıwshılar texnik sawatlılıq elementleri menen tanısadı, jan'a oyınshıqlar maketlerin jaratıp, da'lepki sızıw elementleri menen islewdi u'yrenedi. Tayar jıylma ha'm bo'limlerden paydalainp, model qurıwdan baslap o'zleri qurıp, jasap sızılmag'a su'wretke sxemag'a qarap jumıstı erkin bezeytug'ın ha'm modellestire alatug'ın bilimlerdi iyeleydi.

Mektepke ayırıqsha miynet ta'limi oqıtıwshısı bolıwı ha'm ol baslang'ısh klass oqıtıwshısı menen birgelikte rejelestiriw, ulıwmalastırıw lazım. Sonı

mekteptegi oqıw ta'rbiya bag'darındag'ı baslang'ısh klasstag'ı miynet ta'limin payda etiwidin' a'hmiyeti ol iskerlik na'tiyjelerine alıp keledi.

Soraular

1. Didaktika degen neW
2. Pedagogika tariyxında otilgen didaktik printsiplernin miynet xam kasıp talimin okıtılıuının bir-birinen parqı
3. Onimli miynet tiykarında okıtıu degende neni tusinesiz
4. Jas xam jeke kasiyetlerinin esapka alıu jumıs obektlerinin tanlauga baylanısı nede

Tayanış tusinikleri

1 Didaktik printsipleri.

g'Ozlestiriu. Onimli miynet.

Adebiyatlar

1. A.İ. Vorobev. «Mexnat va politexnik talim didaktikasi». T, Ukituvshi, 1977y.
2. K.D. Davlatov. «Mexnat va kasıp talimi, kasıp tanglash, mexnat tarbiesi nazariyasi va uslubieti». T, Mexnat, 1994y
3. Ya. A. Kamenskiy. «Buyuk didaktika» T, Ukituvshi, 1999y.

BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET TA'LİMİN OQITIWDIN' FORMALARI

Joba

1. Sabak (ameliy shınıǵıu) okıtıudın tiykargı forması.
2. Okıtıudı frontal, zveno, jeke okıtıu, ekskursiya, aralas okıtıu formaları.

Oqıwdı sho'lkemlestiriwdin' forması sabaq bolıp esaplanadı. Sabaqta miynet mug'alliminin' lektsiyası, a'meliy jumıs isletiw ushın tayar buyımı, oqıwshılardıń o'zlerinin' ha'r qıylı dokladları, jeke islewi ushın o'z teması boladı. ol ha'r qıylı metod usıllardı qollanıw arqalı oqıwshılarg'a bilim tiykarın u'yretiw ushın mug'allim ta'repinen sho'lkemlestirilgen pedagogikalıq protsess.

Mektepte miynetti oqıtıw boyınsha klassta o'tiletug'ın sabaqta sho'lkemlestiriwdi talap etetug'ın to'mendegidey jumıslardıń formaları bar. Mısalı oqıwshı o'z u'stinde islep oylaw qa'biletin jetilistiriw ushın jeke jumıs beriw, krujoklar sho'lkemlestiriw, klasstı gruppalarg'a bo'lip jarıstırıw, ekskurtsiya sho'lkemlestiriw formaları bar.

Oqıwdı sho'lkemlestiriwdin' formasın quraytug'ın sabaqtın' tu'rleri ko'p. Mısalı aparaxatshılıq sabag'ıA bunda baslawish klass oqıwshılarına paraxatshılıq haqqında aytıp onın' belgisi aq kepter ekenligin ha'm aq kepterdi sabaq waqtında sog'atug'ınlıǵın. Tayar buyımdı ko'rsetpe qural retinde ko'rsetip, bunı sog'ıw jolların u'yretiw kerek. Bunnan basqa aashıq sabaqA, ekskurtsiya sabag'ı h.t.b. bul sabaqlarda jılında miynet mug'allimi ta'repinen jılına bir yamasa 2-3 ma'rte o'tiletug'ın sabaqlar. Al klassta programma boyınsha o'tiletug'ın teoriyalıq a'meliy, miynetke ta'rbiyalaw sabaqları bul ha'mme sabaqlardıń tiykarı bar. Sebebi miynet mug'allimi baslawish klasslarda ha'r ha'ptede o'tkergen sabag'ı joqarı da'rejede, oqıwshının' qızıǵ'ıwshılıǵ'ı, qa'biletin arttıradı, onda klasstan ha'm mektepten tısqarı oqıwdı sho'lkemlestiriwdin' za'ru'rliǵı kelip shıǵ'adı. Baslawish klasslarda miynet sabag'ın o'tiw oqıwshılardı miynetke degen tu'sinigi, qa'biletin oy-o'risin, fizikalıq shınıǵ'ıwın qa'liplestiredi.

Sabaqta jaqsı na'tiyjelerge erisiw ushın pedagogtın' mudamı eki na'rse joldası bolıwı kerek. Birinshisi% izleniw, oylanıw, muhiyatlı sabag'ının' programmalıq jolların ko'rsetip turadı. Biraz mug'allimler erten'gi o'tiletug'ın sabag'ına materialının' barlıg'ına quwanadı. Sonın' ushın onda sabaqtı o'te alamang'oy degen isenimi bolıp, kelesi sabaqqa arqayınaraq qaraydı. Na'tiyjede oqıwshılar ushın ol ku'ngi oqıw qolaysız, qızıqtırmaytug'ın sabaq bolıp shıg'adı. Sol sebepli pedagog o'zinshe tu'sinikli dep easplang'an temalardıń u'stinde muhiyat islewi kerek. Sebebi, baslawısh klass oqıwshıların azg'ana qa'telik jibersek, onı an'lap alıw qıying'a tu'sedi. Eger mug'allim erten'gi sabag'ının' tipin durıs belgilep ala almasa, a'llette onın' sabag'ı na'tiyjesiz sabaq boladı.

Ekinshi ta'repi% mug'allim o'zine mudamı jay eksperiment jasadı barıwı kerek. Oqıw sistemasında alıp barılatug'ın eksperiment eki tu'rli boladı. 1. İlimiy eksperiment -bunı engiziw ushın arnawlı ruxsat pedagogikalıq kabinetler ha'm kafedraları g'ana isley aladı. Al ekinshi jay eksperiment-bunı ha'r bir mug'allim o'zine islew kerek ha'm shsha'rt. Bunda mug'allim ha'r ku'ngi o'tken sabag'ına o'zinshe analiz jasadı. Jetiskenlik kemshiliklerin esapqa alıp baradı. o'tkergen sabag'ının' barlıq barısın jazıp baradı. Mısalı, sabaqtı sho'lkemlestiriw, u'y tapsırmasın soraw, taza temanı o'tiw, a'meliy jumıs isletiw, bekkemlew boyınsha qanday kemshilikler nelerden ketti, ne sebep kettis ekinshi sabaqqa onday kemshilik jiberгенler qanday ha'reket qıladı. Pedagogikalıq, metodikalıq jaqtan mudamı baqlaw ju'rgizip baradı. Bul mug'allimnin' o'zine-o'zi jay eksperiment jasawı bolıp tabıladı. qısqası ha'zirgi mektep o'mirinde baslawısh klasslarda engizilip atırg'an jan'a reforma miynet mug'alliminen sabaq o'tiwdin' jan'a jolların usıl ha'm metodların qarastırıwdı, sanalı ha'zirgi zaman talabına say sabaq beriwdi ha'm keleshek ushın ha'r ta'repleme ta'rbiyalap jetistiriwdi talap etedi.

Miynet talimin okıtu sistemasında didaktikalık maksetke erisiude bir kansha okıtu formalarınan paydalanıladıU'

Sabak (ameliy shınıgu)- okıu ustaxanalarında plan tiykarında malim okıushılar sanı menen alıp barılatug'ın shınıguıdın tiykargı forması bolıp tabıladı. Okıu ustaxanalarında okıushılar sanı a'o'-g'0 dan artsa okıtıushı tarepinen baskarıu kiyin bolganlıgı sebepli

tiykargı klass eki gruppaga bolinedi. Xazirgi künde kop mekteplerde er balalar, kız balalar gruppalarğa ajratılıp okıtılmakta. Ustaxanalardagı shınığıulardı kos sabak (eki eselengen) sıpatında okıtıu makullangan. Sebebi n'o' minutlık sabak protsessinde okıushılardıń paydalı jumısına az uakıt kaladı. Onın kop bolegi jumıs ornın tayarlaw xam jıynastırıuğa, okıtıushınıń sol sabak boyınsha instruktajına ketedi. Al *0 minutlık sabak protsessinde okıushılır belgili miynet tapsırmalarına ulgeredi, bul bolsa okıushılarga morallık jaktan okıtıushıǵa jumıs natiyjelerin baxalaw mumkinshiligin beredi.

Okıtıudın formaları. Xazirgi uakıtta miynet sabaklarında okıushılar jumısın sholkemlestiriudın tiykargıU' frontal, zvenolı, jeke xam aralas formaları kollarıladı.

a) Frontal formasında □ okıushılardıń barlıǵı birdey tapsırmalardı orınlaydı. Sonlıqtanda okıtıushı xammege birdey instruktaj beriw kadelerde de jamaat bolıp analizlew arkalı bir uakıtın ozinde xammesine basshılık ete aladı. Usınıń ozinde korinip turıptı okıushılardıń jumısın frontal formada sholkemlestirgende okıu protsessine metodikalık basshılık etiw bir kansha jenillesedi, birak ta bunda da malim darejede kiyinshılıqlarda payda boladı. Bıgan bir misalU' xazirgi uakıtta anau yamasa mınau materialdın joklıǵı sebepli xamme uakıt okıushılardı bir turli tapsırmalar menen tamiyinley almaydı. Bul forma tiykarınan IV klassna jumıs operatsiyaların uyreniude kobirek kollarıladı.

b) Okıtıudın zvenolı forması. Bul gruppanı q-n' den zvenolarga bolinedi. Xar birine ayırıksha miynet tapsırmaları beriledi. Oz naubetinde zveno agzaları xam ayırım jumıs operatsiyaların oz ara kelisip orınlaydı. MısU' Modellestiriude kop mugdarda bir turli buyımlar talap etilmeydi, sol sebepli xar bir zveno oz tapsırmaların aladı. Bunda zveno ishinde model jasauga tiyisli xamme jumıs okıushılarga bolistiriledi. Ayırım uakıtları islep shıǵarıu karxanalarının buyırtpaların orınlau da buyımlar sanı kop bolsa, bunday jagdaylarda buyımnın putin texnologik protsessin boleklerge bolıu xam olardı

orinlaudi turli zvenolarga tapsiriu arkali iske asadi. Bul formada okitushinin okiu protsessin baskariudi bir kansha kiyinlasadi, ogan xar turli jumislardin orinlanuun tekserip turiuga tuuri keledi. Bul kiyinshiliklardi saplastiriu ushin jazba instruktsiyalardi kollanuu arkali iske asiriladi.

Uluma aytkanda okiushilar malim darejede bilim, ukup xam konlikpeler menen kurallangan jagdayda gana paydalansa boladi.

v) Jeke okituu forması □ Bunda barlik okiushilar xar turli tapsirmalardi orinlaudan ibarat. Bul sistema bir kansha baska sistemalarga karaganda kemirek kollaniladi. Bunin tiykargı sebebi bunday jagdaylarda okiu protsessin baskariu, okiushilardin xammesine tiyisli kerekli materiallar menen tamiyinleu bir kansha kiyin boladi.

Jeke forma tiykarinan jumistin xarakteri xam natiyjeleri boyınsha oz joldaslarinan bir kansha ozgeshelenetugin en kushli okiushilar menen jumis isleude kollaniladi. Kushli okiushilardin iske kizigiushiligi tomenlemesligi ushin olarga bir kansha kospalı tapsirmalar beriledi. Misal ushin: h-klassta jeke zashet jumislarin beriu mumkin.

g) Okituidin aralas forması. - Ayrım okitushilar praktikasında okiushilar jumisin duziudin aralas formasin da ushiratiu mumkin. MaselenU' Bir zvenodan tiskari kalgan okiushilar frontal isleui. Okituidin bul yaki anau formasin kollanuu okituu mazmuninan, okiushilardi bilim xam ukupliklarinin kaysi metodinan paydalanuuna baylanishi.

Okituidin birinshi etaplarında frontal forması duzilip, onnan keyin zveno formaları, okiushilar malim tayarlık alganlarinan son jeke-jeke formalarinan paydalangan maksetke muuapık boladi.

Soraular

- 1.Miynet taliminde kaday okituu formaların bilesizW
- 2.Okituidin frontal, zveno, jeke xam aralas formaları kay uakıtta kollaniladiW

Tayanish tusinikleri

- 1.Okituu formaları. 2. Bilimli jumisshi. 3. Okiu tsexları.

Adebiyatlar

2.K.D.Davlatov va boshkalar. «Mexnat va kasb talimi, kasb tanglash , mexnat tarbiesi nazariyasi va uslubieti». T,»Mexnat»,1994Y.

3.A.İ.Vorobev. «Mexnat politexnik talim didaktikasi».T,Ukituvshi,1977y.

BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET TA'LİMİN OQITIWDIN' DİDAKTİKALIQ SİSTEMALARI.

JOBA

1. Predmet sisteması.
2. Operatsion predmet sisteması.
3. Operatsion kompleks sisteması.
4. İşlep shıgariu sisteması.
5. Matorlı shınıgiu sisteması.
6. Konstruktsion kompleks sisteması.

Miynet okıu terminin paydalanganımızda onnan tek uluma talim mektepleri okıushılarının emes, sonın menen birge kasip-oner kolledjlerinin okıushıların da miynet xızmeti turlerin korip otemiz. Kasip texnikalık bilim oz-ara baylanıskan eki bolimnenU' teoriyalık bilim xam islep shıgariu okıuı xam texnikalık miynet boyınsha ustaxanalarda otkiziletugin praktikalık jumıslar oz uazıypalarına karap bir-birinen ayırmashılıgı bolsa da, olardı bir kansha uksas kasiyetleri bar.

Okıudın bul eki turi xam okıtu mazmunın ajıratıu olardı boleklerin gruppalau xam olardı uyreniu izbe-izligin belgileu zarurlıgı menen baylanıslı. Usı jokarıdagılardı esapka alıp, olardı miynet talimi sistemaları dep ataymız. Miynet talimi sistemaları tomendegisheU'

1. Predmet sisteması:- bul en daslep payda bolgan sistema, bul boyınsha okıushı ozi ozlestirip atırgan kasip ushın xarakterli bolgan tiyisli buyımlar naborın tayarlagan. Bunda buyımlar kospalıgı kem-kemnen artıp bargan. Tayarlau protsessi didaktikalık jaktan arnaulı operatsiyalarga ajratılmagan. Okıushı ayırım miynet usılların orınlau kagıydaları menen tanıspagan, yagnıy masterdin yaki okıtuushının isi xam baska da miynet xareketlerin takırarlauga, kaytalauga umılğan. Bunday okıtu natiyjesinde okıushılar tanıis buyımdı tayarlau ushın oz bilim xam ukıplıklarınan paydalana almaydı, xar bir jana zattı buyımdı tayarlau protsessinde jumıstı uyreniuge majbur boladı.

Bul sistemanın kemshiligi sonnan ibarat kasip uyrenip atırgan shakirt, operatsiyalardı uyrenip alıu ushın uzak uakıt talap kılınatugin edi, bul osip kiyatırgan islep shıǵarıuga tasirin tiygizedi.

2.Operatsion predmet sisteması. Bul sistema XIX-asirdin akırlarında Moskva texnika bilim orayında (xazirgi Bauman atındagı jokargı texnika bilim orayının) D. K. Sovetkin basshılıǵındagı bir gruppа xızmetkerler tarepinen jaratıldı. Operatsion sisteması boyınsha okıtıuda okıushılar ozleri isleytugin kasiptin mazmunın kuraytugin miynet operatsiyaların uyrenen. Bunday operatsiyalardı orınlau tartibi xam isleudin anıqlıǵına koyılatusın talaplar bir-birinen ayırıladı, degen tusinikke iye bolǵan.

Solay etip, operatsiya sisteması okıushılardı belgili buyımlarga sheklep koymay, arnaulı kasip dogeregindegi universal bilim xam uqıplıqlar menen kurallandırgan.

Sonın menen bir katarda operatsion sistema da kemshiliklerge iye. Operatsiyalar ulıma okıu buyımların tayarlau protsessinde ozlestiriledi xam okıushılar miynettti onimli miynet xarakterinde bolmaydı. Natiyjede okıushılardıń jumıska kızıǵıushılıǵı tomenleydi. Bunnan tıskarı operatsion sistema operatsiyalardı orınlau menen buyımlar tayarlaudu uzip koyadı.

3.Operatsion predmet sisteması. Bul sistema jokarıdagı eki sistemanın en jaksı tareplerin oz ishine alıp birlestirgen. Bunda okıtıudın eki baskışı dıkkatka alınadı.

Birinshi:- kıska baskışında okıushılar kerekli kasip ushın xarakterli buyımlardı tayarlau boyınsha texnologiyalık protsesstin bir bolegin orınlap ayırım operatsiyalardı orınlau usılları menen tanıadı. Sonnan keyin olar okıudın ekinshi baskışına otip buyımdı oz betinshe tayarlaydı. Bul sistemanın jaksı tarepi sonnan ibarat, onda miynet okıuı xam konlikpelerdi iske asırıudın didaktikalık jaktan tiykarlangan, miynet usılı, izbn-izligi, miynet operatsiyası, miynet protsessi birinshi islep shıǵılǵan xam kollangan edi.

4.Operatsion kompleks sistema. Bul sistema xazirgi uakıtta kasip-oner kollledjlerinde kollanıtatusın tiykargı sistemalardan biri

bolıp esaplanadı. Bul sistema boyınsha okıtu okıushılardıń aldǵı burın eki-ush izbe-iz operatsiyalardı ozlestiriui, sonnan sol operatsiyalardı oz ishine alatugın kompleks jumislardı orınlauga otken. Sonnan keyin olar jana operatsiyalardı ozlestiriuge xam tiyisli kompleks jumislardı orınlauga kirisedi. Miynet operatsiyaların ozlestiriu xam olardı kompleks jumislarda kollanu okıtudın birinshi baskışındaǵı tiykargı uazıypa boladı. Bulardıń da kemshilikleri bar. Olardan en tiykargısı operatsiyalardı uyreniu xam derlik kompleks jumislardı orınlau uaktında okıushılardı onimli miynetke kosıu kiyında bolıp esaplanadı.

Songı uaqıtları islep shıǵarıu protsessinin mexanizatsiyalastırılıuı xam avtomatlastırılıuı tasirinde jumısshı funktsiyalarında tupkilikli ozgeris payda boldı. Miynet operatsiyaların tiykargı xam jardemshi operatsiyalarga boliniui oz kushin jogalttı. Texnikanı oylap tabıushılık texnologiyalıq protsesslerdi unemleude, konstruktsiyalau xam miynetti sholkemlestiriuge katnasıu, jumısı bargan sayın ulken orın tutpakta.

5. Islep shıǵarıu taliminin metodik sisteması. Jumısshılar tayarlaudın bul sistemasın Amerikalık injener Teyner jaratkan. Jumısshı endi bir katar operatsiyanı orınlau ornına mashınanı baskarıuı xam ogan xızmet korsetiuden ibarat sheklengen mugdarda spetsifik fizikalık miynet usılların orınlau kerek bolıp kaladı. Bunda miynet usılların xam onı payda etiushi jumıs xareketlerin tek arnaulı shınıǵıu protsesslerinde ozlestiriui mumkin. Sonın ushın matorlı shınıǵıu sisteması dep juritiledi.

Soraular:

1. Didaktik sistemalar nelerden ibarat?
2. Predmet sisteması tariyxın tusindirin?

BASLAWISH KLASSLARDA MIYNET TA'LİMİN OQITIWDIN' METODLARI.

Joba

1. Tusindiriu metodları.
2. Auız eki soyleu.
3. Korsetpelilik metodları.
4. Praktikalık korsetiu.
5. Ekskursiya.
6. Ameliy metodlar..
7. Problemalık okıtu metodı.
8. Programmalaştırılğan talim metodı.

Miynet taliminde okıtıudın xar kıylı metodlarınan paydalanıladı. Talim metodların tanlau daslep okıu materialının xam okıu uazıypalarının xarakterine baylanıslı boladı.

Miynet okıuında gurrin, tusindiriu, sorau-juuaptan paydalanıu xakkında soz eter ekenbiz, biz sonı tastıyıqlauıız kerek praktikalık shınığıularda materialdı bayan etiuge okıu uaktının g'00' ke shamalas uaktı ajırıtıladı. Mıs: Okıushılarga ustaxana jumıslarındağı okıu uazıypaları, isleu kagıydaları xalıq xojalıgının belgili bir tarauındağı jetiskenliklerin bayanlaudan paydalanıladı. Adette okıtu metodı jagdayında okıu demonstratsiyası menen iske asıratugın tusindiriu tez-tez kollarıladı. Gurrin xam tusindiriuge tomendegi talaplar koyıladıU'

1. Mazmunnın durıslılıgı- okıushılarga ayılaturın faktler okıu programmasının mazmunına saykes keliui xam ilimiy jaktan tiykarlangan bolıuı kerek.

2. Materialdı ozin anlagan izbe-izlikte bayanlau.- Bunda texnik obektler yamasa texnologiyalıq protsessler xakkında maglumatlardı tusindiriude materialdı anık tusindiriu, daslep okıushılardı obekt yamasa protsess penen ulıuma tanıstırıu son onı boleklerge bolıu, onı terenirek karau kerek boladı.

3. Materialdın anık sıpatlanıuı – Miynet okıuının mazmunına adette okıushılar tanısatugın tiykargı kagıydalardı xam miynet usılların orınlau jolların kıska xam anık isenimli tiykarlau mumkinshiligin beredi.

4. Okıtıushının soz madeniyatı, onın okıushılar tusine alatugin bolıuı. Okıtıushı okıushılardıń alğan bilimlerine suyenip jana materialdı bayanlauda, uyrogenlerin bekkemleu xam tekseriude otilgen materialdı ulumalastırıuda gurrinnen paydalanıladı. MısU' Adamzat turmısında, listli metall xam sım sıyaklı temalarga baylanıslı jana materialdı uyreniude xam de mashına tanıu elementleri xam baskada alğan bilimlerin bekkemleude xam tekseriude miynet kuralları xam olardıń rauajlanıuı kusagan temalarga baylanıslı okıu materialnı ulumalastırıuda gurrin otkeriu mumkin. Okıtıushı gurringe tayarlanadı jane okıushılarga tusinikli, jumıstın barlık tareplerin korsetetugin soraulardı tanlaydı xam olardı maksetke muuapık turde jaylastıradı.

Miynet, ukıp xam konlikpelerin kaliplestiriu miynet okıuı metodikasında juda ulken orındı iyeleydi. Onın tiykarın instruktaj xam shınıgiular sıyaklı metodlar payda etedi. Psixologiyalık xam metodikalık korsetpeler okıtıushılardıń miynet, ukıp xam konlikpelerin kaliplestriuge saykes aldınıgı tajriybelerdi uyreniu bul ukıp konlikpelerdi tabıslı kaliplestiriudın tiykargı shartleri tomendegilerden ibarat ekenligi korsetilmekte.

1. Tapsırmanın anıklığı, onın makseti xam orınlau usılların tusiniu.

2. Okıushılarda zarur bilimlerdin payda bolıuı.

3. Okıtıu metod xam usıllarının kaliplestirilip atırğan ukıp xam konlikpelerdin saykesligi.

4. İnstruktajdın natiyjeliligi.

5. Shınıgiudın jeterli mugdarda bolıuı.

6. Okıushılar xızmetin oz uaktında xam obektiv baxalau.

7. Okıushılar xızmetinin aktiv xarakteri.

Korsetpeli metodtı tiykarınan uyreniletugin obektler, protsessler xam olardıń korinisleri xam okıu kuralları menen isleu kusagan usıllar arkalı amelge asırıladı. Miynet taliminde korsetpeli metodtıń kasiyetleri sonnan ibarat, bunda korsetpelilik kobinese okıu materialına illyustratsiya sıpatında emes, onıń ozi bilim orayı bolıp, kop jagdaylarda bilim xam konlikpelerin kaliplestiriu usılı bolıp xızmet tetedi. Ameliy metodlar instruktaj xam shınıgiular arkalı amelge asırıladı. Miynet ukıp xam konlikpelerdi kaliplestiriudın natiyjesi kopshilik jagdaylarda okıushılar talim protsessin kansha sapalı xam aktiv katnaslarına baylanıslı ekenligi kop sınaular natiyjesinde anıqlanbakta. Sonlıktanda songı uakıtlarda okıuda sanalılıqtı arttırıu, okıu jumısı protsessinde okıushılardı aktivlestiriuge xam jaksı sharayatlardı anıqlau boyınsha kop jumıslar islendi.

Instruktaj xam shınıgiularga okıtıu metodı sıpatında koyılatusın xazirgi talaplardı tusınıu ushın miynet okıu protsessinde sanalılık xam aktivlilik, fiziologiya, psixologiya tiykarında karap shıgiu zarur.

Xazirgi miynet okıu metodikasının rauajlanıuı bir kansha jıllar duamında toplanan xam kop gana auladlar praktikasında sınalgan pikir usınıslar sın koz benen analiz etiliui menen xarakterlenedi. Okıtıudın texnikalık kuralları uyrenilip atırnan kubılıs xam xareketlerdi jokarı obektiv anıqlıqtı iske asırıp, keyin olardı seziu organları menen tolıq daslepki maglıumatlar alıu ushın zarurli tezlikte takırlau imkaniyatın beredi.

Materiallardı egeuleu operatsiyasın mengeriude en kıyın egeudi durıs tutıu, onı berilgen tegislikte durıs xareketlendiriudi uyreniu ekenligi malim. Egeudin berilgen tegislikten auısıu islenip atırnan zattın mırtında gedir-budırılıklar payda bolıuına, isleu anıqlıgının tomen bolıuına alıp keledi. Sonday-ak kollardıń egeuge jumısalatusın kushleri arnaulı turde ozgeriui, onı ıqtıyarlı turde okıushı tajriybeli masterde tamiyinley almaytuginligi anıqlanıladı. Bunnan son okıushılar egeudin xareketlerin guzetip xam onı berilgen tegislikte uslauga xareket etip kushlerdi tiyisli mugdarda ozgertiredi. Egeulerdi uyreniu usılların durıs orınlauga kesent beretugin faktorlardı saplastırıudi

uyreniuden ibarat ekenligi anıklandı. Bunday faktorlarga elastikligi, islenip atırgan materiallardın x.t.b. kiredi.

Xazirgi miynet okıuı metodikasının rauajlanıuı sonın menen xarakterlenedi, onda miynet ukıp xam konlikpelerdi kaliplestiriugde sananın jetekshilik rolin taminleu ushın jagdailar jaratıladı. Bunın ushın okıushılardı oz miynet xızmetlerin (iskerligin) kontrollau xam onı baskarıuga maksimal katnastırıu arkalı iske asırıladı.

Ameliy metodlar instruktaj xam shınıgiular arkalı amelge asırıladı. Instruktaj- degende miynet iskerligi usılların tusindiriu xam korsetiu tusiniledi. Bul usıllar sol xızmetti durıs xam kauipsiz orınlau boyınsha tusinik payda etiui xam okıushılardıń praktikalıq iskerligin durıs bağıtlauga karatıladı. Demek instruktaj sabaktın bir bolegi bul protsesste bir neshe okıtu metodlarınan paydalanıladı. Bunday metodlar miynet usılların korsetiu xam olardıń kagıydaların tusindiriu, texnikalıq maselelerdi koyıu, sorau-juuap ayırım okıushılardıń miynet usılların orınlauın tekseriu x.t.b.

Bunda metodlar oz-ara tıgız birigedi olardıń kombinatsiyası belgili sistemanı payda etedi. Sonlıktanda instruktajga koyılatuğın talaplardı karap shıguı maksetke muuapık boladı.

1. Instruktaj protsessinde okıtıudın xar kıylı metod usılların ornı - ornı menen paydalanıu.

2. Instruktaj mazmunının tiykarlanıuı. Eger okıtıushı okıushılar aldına koyılğan tapsırması tusinikli bolmasa, okıushılar onı orınlau sharti kopshilik jagdaylarda duziledi. Sonlıktan okıtıushının xar bir talabı tiykarlangan yuolu kerek.

3. Instruktajdın putinligi xam instruktajdı elementlerge ajratıu miynet tapsırmasının kıyınlıgı xam sol kaysı klassta orınlanıp atırganına karap insttruktaj putin yamasa istin barısına karap boleklerge ajratılıp beriliui mumkin.

4. Instruktajda sonday korsetpeler bolıuı mumkin okıushılar olar jardeminde oz islerin kontrollau mumkinshiligine iye bolıuı.

Instruktaj tiykarınan kirisiu instruktajı, sabak protsessindegi instruktaj, juumaklaushı instruktaj bir-birinen ajıraladı.

Jana operatsiyalardı uyreniu boyınsha kirisiu instruktajı operatsiya xarakteristikasin, miynet usılların normal xam asten jagdayda orınlau kagıydaların korsetiu: oz-ozin kontrol etiu belgilerinU' konkret miynet uazıypasın koyıudı oz ishine aladı.

Kirisiu instruktajınan keyin okıushılar operatsiyanın ayırım elementlerin, asbaplardı uslau, jumıs ornında turıu orınlauga baylanıslı xareketlerdi iske asırıuga umtıladı. Okıushı kansha jaksı tıyanaklı xam anıq tusındirmesın okıushı is xareketi xam usılların teoriyasın jaksı bilmese, onın isti orınlauga birinshi urınıları tabıssız shıgadı.

Sonlıqtanda okıushılardıń birinshi isleulerin baklap barıu xam sol tiykarda olardıń xareketlerin konkretlestiriu kerek, baskasha aytkanda sabak arasında dauamında (gruppa yaki jeke) instruktajdan otkiziu kerek. Miynet usılların orınlaudagı katelerin duzetiu boyınsha sabak protsessinde instruktaj beriledi. Okıushılar jumısın toktatıu-bul katelikke jol koygan okıushının jumısına itibar beriu, onın nadurıs islegeninin sebebin tusındiriu, sol tiykarda barlık okıushılar menen soylesiu, katege jol koygan okıushının usılların tikleuden ibarat.

Juumaklaushı instruktaj- sıpatlı orınlangan xam brak bolgan buımlardı korsetiu xam okıushılar jumısına ulıuma xarakteristika beriu, olardıń katelerin analizlep xam olardıń jumısların baxalaudı oz ishine aladı.

Tekseriu ushın soraular:

- 1.Okıtu metodları neshe gruppaga bolinedi?
- 2.Ekskursiya okıtu formasına yamasa metodıma?
- 3.Shınıguıu metodı degende neni tusinesiz?
- 4.Problemalı okıtu, problemalı situatsiyalar payda etiu ne?

AdebiyatlarU'

1.K.D.Davlatov. «Mexnat va kasb talimi, kasb tanglash, mexnat tarbiyasi nazariyasi va uslubieti». T,Mexnat,1994y.

2.D.A.Txorjovskiy. «Mexnat talimi metodikasi». T,»Ukituvshi»,1987y.

5-LEKTsİYa

MİYNET TA'LİMİN OQITIWDI PLANLASTIRIWDIN' A'HMİYETİ, KALENDAR TEMATİKALIQ JOBA DU'ZİW.

JOBAU'

1. Planlastırudın makset xam uazıypaları.
2. Kalendar tematikalık joba.
3. Okıu ustaxanasında islenetugin buyımlar dizimi.
4. Tabiygıy ilimiy turdegi panlerdin baylanıs rejesi. (planı)
5. Sabak joba konspekti.

Miyneť talimin planlastırıu okıu protsessin anık duziuden ibarat bolıp, ol didaktika printsiplerine tolık saysek keletugin bolıuı kerek. Okıu protsessin planlastırıu arkalı okıtıushı xam okıushılardın ustaxanadagı shınıgıularda miynet taliminin uazıypaları xam maksetlerine okıushılar menen isleuge koyılatugin baska talaplarga muuapık barlık jumislardı aldınan korıu mumkin.

Miyneť talimin planlastırıu xar bir okıtıushının talim planı xam bagdarlamanın orınlanıuı, miynet boyınsha okıu materialının mazmunına tolık juuap beretugin talim-islep shıgarıu obektlerinin belgilengen muddette orınlauları xam oz uaktında buyırtpashılarga tapsırıluları, ilimiy texnik bilimlerinin, miynet konlikpeleri xam bilimlerinin jokarı darejede bolıuı bolıp tabıladı. Okıu protsessin planlastırıuda okıtıushı tomendegi tiykargı didaktikalık uazıypalardı sheshediU'

1.Okıu protsessin materiallık jaktan oz uaktında tamiyinleu imkaniyatı jaratıladı. Ustaxanalardı turli materiallar xam asbaplar menen tamiyinleu muddetleri aldınnan malim boladı.

2.Miyneť shınıgıularının mazmunı menen baska okıu predmetlerinin mazmunı arasındagı baylanıs jaratıladı. Okıtıushı okıu materialın ayrııksha sabaklarga bolistirip, miynet boyınsha arnaulı temanı uyreniuge shekem okıushılar fizika, ximiya, matematika xam baska predmet sabaklarında kaday bilimler alganlıkların anıklaydıU'

Sonnan keyin shıǵıp miynet talimi menen panlerdin tiykarların uyreniu arasında didaktik baylanıslardı tamiyinleu mumkin.

3. Agashka isleu beriu xam metallga isleu beriu ustaxanalarının oz ara jumıs alıp barıuına erisiledi. Ustaxanalardagı shınıǵıular protsessinde tiykarınan modellestiriude detallardan ibarat kompleks buyımlar jasalıuı mumkin. Bunday jagdaylarda okıushılardıń isleui uaqıt boyınsha retlestirip juda kerekli bolıp, bugan tek planlastırıuda erisiledi.

4. Sherek, yarım jıllık xam jıllık juumakların shıǵarıuda okıtıushı ushın okıu planının orınlanıuın tekseriu ansat. Bunın ushın planlastırılǵan jumıs penen amelde orınlagan jumıstı taripleu jetrli boladı.

o'. Okıu bolimi xam bilimlendiriu organları tarepinen talim protsessin kontrol etiu jenillesedi.

Sonın menen birge miynet talimin planlastırıu uaktında tomendegi xujjetler dúzilip shıǵıladı.

1. Miynet boyınsha yarım jılga, reformaga molsherlengen kalendar temalar planı.

2. Xar bir miynet turi boyınsha yarım jılga yamasa bir jılga molsherlep dúzilgen okıu-islep shıǵarıu jumıslarının dizimi.

3. Tabiyǵıy ilimiy tsikldagı panlerdin ulımalaskan tema planı. Onda panler aralıq oz ara baylanıslar bolıuı lazım.

4. Anıq temaga tiykarlanıp tikkeley konspektaga iye bolǵan sabak planı.

Bir saatlık sabak joba konspektası:

1. Sabaktın teması; «Listli metalldı kayshı menen kırkıu».

2. Sabaktın makseti: Okıushılardı listli metalldı kırkıu asbapları menen tanıtıuı xam olarga kırkıu usılların uyretiu. Planlastırıu boyınsha daslepki bilimlerin bekkemleu.

3. Jumıs obekti: Kum ushın balalar gurekshesi.

n'. Sabaktı uskeneleu: Tsirkul, masshtablı sıızǵış, balga, kol kayshı, zagatovkanı sıızıu ushın uskene, okıu plakatlardı, tos, tayar buyım ulgisi.

5. Sabaktın barısı:

a) Sabak baslanıuındagı sholkemlestiriu bolimi g'-qmin

b) Kirisiu instruktajı, 10-12 min

Kayshının duzilisi, bunda I-IV-klasslarda islegen bilimlerin paydalanadı.

Kayshını tiskaga bekkemleu, kolının kayshı sabındagı xareketi, zagatovkanın tuurı jagdayı.

Zagatovkanı planlastiriu (gurrin xam okıushılarga planlastiriu asbaplarınan paydalanıu kagıydaların tusindiriu; okıushılarga soraular, tsirkuldin duzilisi, onnan paydalanıu kagıydaları, sızgısh penen isleu usılları x.t.b.

v) Aralık frontal instruktaj 4-7 min. Bunda okıushılar jol koyatugin tipik katelerdi baklau, belgi sızıklar bir tegis otkerilmegen, olar anık korinbeydi; belgi sızıklar oz-ara kesisiuge shekem dauam ettirilmegen x.t.b. tuurasında tusinik beriu.

g) Okıushılardıń gurekshe jıynalmasın rejeleu boyınsha erkin jumısların dauam ettiriu.

d) Okıushılarga ozleri orınlagan rejeleu anıklığın asbaplar jardeminde kanshalık tuurı teksere alıuların sınau boyınsha jeke instruktaj beriu q-o' min.

e) Gurekshe ushın zagotovka kuru boyınsha erkin jumıs. Tapsırmanı baskalardan aldın orınlap bolgan okıushılar gurekshe sabın bekkemleu ushın shege tesiklerin orınlaydı.

j) Juumaklau instruktaj 10-12 min. Okıushılardıń jibergen katelerin analiz etiu, orınlagan jumıstı ulıuma baxalau.

6. Jumıs ornın jıynastiriu (5-7 min).

Okıu ustaxanasında orınlanatugin buyımlar dizimi.

Okıu ustaxanasında orınlanatugin buyımlar dizimi yarım jılga yaki bir jılga molsherlenip duziledi. Onı islep shıgariuda usta, miynet talimi okıtıushıları xam ustaxananın baslıgı katnasadı.

Okıu ustaxanasında orınlangan buyımlar dizimi kalendar tematikalık planga kosımsha etip duziledi. Bul tomendegi printsiplerge tiykarlanıp islep shıgıladı:

1. Okıtu onimli miynet tiykarında alıp barıladı.
2. Buyımlar apiuayıdan kuramalığa karap jaylastırılğan.
3. Barlık buyımlar operatsiyalar boyınsha normallastırılğan. Bul degen okıushılardı miynet protsessin planlastırıuğa uyreledi.

Tabiyyı ilimiy tsikldagı panlerdin jıyılma tema planı. Bul xujette miynet xam kasıp talimi, fizika, matematika, ximiya, sıziu xam baska panlerdin oz-ara baylanısı ashıp beriledi.

Miynet talimi	Tabiyyı tsiklda panler			
	Fizika	Matematika	Ximiya	Sızıu
Kesiu protsessi xam kesiushi asbaptın geometriyası kırındı payda bolıu protsessi kesiu terenligi xam kesiu tezligi asbapların sıızılması.	Kattı dene-lerdin kasietleri suykelisiu xam ıssılık tok otkiziushiligi	Tuuri sıızık xam tegislik-ler, paralel kop tareplep muyeshlikl e- rdin kasietleri	Ertpeleer imulsiyalar minerallar maylar xayuan mayları suıtkışlar deneler	Kesindiler proektsiyalar kornisler xam tagı baskalar.

Usı rejelestiriushi xujjetin mazmunı miynet sabaklarında amelge asırıladı.

Temanı uyreniuge kiriskende, okıu materialının fizika, matematika, ximiya, sıziu xam baska da panlerden okıushılar alğan bilimin jetkeriuge xareket etpeydi. Okııushı gurrin otkeriu jolı menen okıushılardı bul taraudagı bilimlerin kanday ozlestirip alğanlıkların anıqlaydı xam sol panlerden alğan bilimler tiykarında olarga isleu beriletugın metallardı duzilisi xam kesiu protsessin tusindirip beredi.

6-LEKTsİYa

Miynet pa'ni oqıtıwshısının' oqıw jılına tayarlıg'ı

1. Miynet pa'ni boyınsha ha'zirgi waqıtta bolıp atırǵ'an bilimlendiriw tarawındag'ı o'zgerisler haqqında.
2. Oqıtıwshının' oqıw jılına tayarlanıwı ushın oqıw bag'darlamasın u'yreniwi.
3. Bag'darlama xatına tiykarlanıp kalendar-tematikalıq joba du'ziwi.

Respublikamız g'a'rezsizlikke eriskennen keyin basqa tarawlar sıyaqlı bilimlendiriw tarawında u'lken o'zgerisler bola basladı.

Ma'mleketimiz siyasatının' tiykarı bolǵ'an milliy qa'lbimizdi qa'liplestiriw jumıslarına u'lken itibar berilmekte. Bul jumıslardı iske asırıwg'a xalıq bilimlendiriw tarawı tiykarg'ı orınlardag'ı minneti.

O'zbekstan respublikasının' Abilimlendiriw haqqındag'ı nızamıa Milliy qa'diriyatlar tayarlaw bag'darlamasında jaslarg'a bilim beriw ta'rbiyalawdı o'z ishine alıp, onda respublikamızdın' orayın at qosatug'ın, onın' keleshegin tu'sinetug'ın ha'r ta'repleme rawajlang'an jetisken sanalı erkin insandı qa'liplestiriw maqsetin go'zleydi dep ko'rsetilgen.

Bul derlik ha'mme pa'n oqıtıwshıları qatarı miynet oqıtıwshısının' da u'lken miyneti bolıp, bu'gingi ku'nde oqıw ta'rbiya protsessin sho'lkemlestiriw ha'm iske asırıwg'a, onın' na'tiyjeliginarttırıwg'a xalıq pedagogikasın aldın'g'ı jetiskenliklerine su'yeniw, oqıwshı jas o'spirilerdi miynetke tayarlawg'a xalıq o'nermentshiligin ken' paydalanıw miynet pa'ni oqıtıwshılarının' aldında turg'an en' a'hmiyetli wazıypalardın' biri bolıp esaplanadı. Miynet ta'limi oqıtıwshısı miynet ta'limi sabaqlarına puxta tayarlansa, onda sabaqtag'ı bilim beriw ha'm ta'rbiya protsessin tabıslı, kewildegidey iske asırıwı mu'mkin. Oqıtıwshının' miynet ta'limi protsessin tayarlıg'ın sha'rtli tu'rde basqıshqa ol oqıw jılına tayarlıg'ı, oqıw da'wirine tayarlıg'ı, sabaqlarg'a tayarlıg'ı basqıshlarına bo'liw mu'mkin. Usı sabaqlardıfn' o'zinen-aq ko'rinip turıptı miynet ta'lim oqıtıwshısının' oqıw jılına tayarlıg'ı oqıw jobasın miynet bag'darlamasın ha'mde tematikalıq jobanı du'ziwge jaqsı tu'singen halda du'zilip baslanadı.

Oqıw jobası Xalıq bilimlendiriw wa'zirliğı ta'repinen shıǵ'arılǵ'an ha'm tastıyqlang'an hu'jjet bolıp, onda ha'r bir klassta o'tiletug'ın pa'nler (predmetler), ol pa'nler ha'ptesine neshe saattan o'tiledi, oqıw jılının dawamında ulıwma sol klassta neshe saat sabaq o'tiw kerek ekenligin ko'rsetiwshi hu'jjet bolıp esaplanadı.

OQIW BAG'DARLAMASI sol klassta o'tiletug'ın ha'r bir pa'n ushın arnawlı islep shıǵ'ılǵ'an, miynet oqıwı bag'darlaması basqa pa'nlerdin' bag'darlamasınan bir qansha parıq qıladı.

Miynet ta'limi boyınsha oqıw bag'darlaması ha'r bir klassta usı pa'n boyınsha oqıwshılarg'a qanday bilim ha'm uqıp-ko'nlikpelerinen qurallandıırıw kerek ekenligi bul ko'nlikpelerdi beriw ushın qanday jumıs obektlerin tan'law mu'mkinshiliklerin, usı jumıs obektlerin orınlawg'a qollanılátug'ın materiallar, a'sbap-u'skeneler, texnika-texnologiyalıq mag'lıwmatlar, qa'legen olardı oqıwshılarg'a jetkerip beriwdin' izbe-izltgt, sonın' menen birge ha'r bir bo'limdi oqıwshılarg'a u'yretiw ushın ajratılǵ'an saatları mug'darı ko'rsetilgen bolıp, onda xalıq bilimlendiriw wa'zirliğı ta'repinen tastıyqlang'an hu'jjet bolıp esaplanadı. Miynet pa'ni oqıtıwshısı usı atalg'an ma'mleketlik hu'jjetler menen jaqınnan sanalı tu'rde tanısıp berilgen klass oqıwshılarına ulıwma miynet pa'nleri ha'm a'meliy ko'nlikpelerdi qaysı iynet tu'rleri bolıwına qanday ko'lemde qa'liplestiriw lazımlıǵ'ın anıqlap aladı.

Miynet oqıtıwshısı oqıw jılına tayarlanıwı ushın en' aldın usı atalg'an hu'jjetlerdi pa'n boyınsha oqıw jobasın miynet pa'ni bag'darlamasın o'z betinshe u'yrenip alıwdan baslaydı.

Bag'darlamanın' tu'sinik xatın qayta qayta oqıp onın' menen jaqsılap tanısıp aladı.

Bunnan keyin o'zine beretug'ın klassqa bag'darlamanın' ishindegi bo'limlerden mazmunı menen olar neshe saatqa jobalastırılǵ'anın, qanday jumıs obekt islewge bolatug'ınlıqları menen tanısadı. Sonday-aq mektep ustaxanasının' materiallıq, texnikalıq bazasının' a'sbap-u'skenelerinin' qanday da'rejede ekenligin ko'zden o'tkerip, tolıq mag'lıwmatqa iye bolıwı tiyis.

Sol bo'limler boyınsha qanday teoriyalıq pa'nler beriw izbe-izligin, onda qanday a'meliy sabaqlarg'a qanday buyırtpalardı tayarlawg'a bolatug'ınlıǵ'ın, tayarlaytug'ın buyımg'a sa'ykes olardı tayarlaw ushın kerekli mag'lıwmatlar

materiallardın' jag'dayın aldın-ala bilip oylang'an halda jobalastırıp aladı. Usı ayılğ'anlardı esapqa alıp, miynet pa'ni oqıtıwshısı Amiynet pa'ni bag'darlamasına paydalanıp ha'm bag'darlamanı tolıq basshılıqqa ala otırıp o'zi keleshekte oqıtıwshı klassta jobalastırıwshı hu'jjetlerdi miynet boyınsha kalendar-tematikalıq joba ha'mde oqıw islep shıǵ'arıw dizimin dizip aladı. Ol jılǵa pa'nler aralıq balanıslar fizika, ximiya, matematika, sızıw ha'm basqa predmetlerden alg'an bilimlerin miynet sabag'ında paydalanıw ushın aldın ala miynet ta'limi oqıtıwshısı basqa pa'n oqıtıwshıları menen birlikte ta'biyg'ıy ilimiy pa'nlerdin' o'z-ara baylanıs jobasın islep shıǵ'adı. Oqıwshılar tayarlawı kerek bolğ'an buyımlardın' za'ru'riy ko'rsetpe quralları (plakat, sxema, tablitsa, maket, modeller) aldın ala tayarlap qoyılıwı kerek.

A'sbap-u'skenelerdin' oqıwshılardın' jumıs ornı jumıs esaplarınan texnikalıq jag'dayı ustaxana jayınan texnika qa'wipsizligi qa'delerine juwap beriwleri sanitariya-gigiena talapların aldın ala tekserip shıǵ'adı. Oqıwshı miynet ta'limi bag'darlamasındag'ı temalarg'a aldın ala tayarlıq kerek eken ha'r bir temanın' maqseti onın' wazıypaların belgilep shıǵ'adı.

Olar boyınsha ulıwma miynet bilimleri ha'm ko'nlikpeler mazmunı da'rejesin anıqlaydı. Oqıwshılar orınlawı tiyis bolğ'an a'meliy jumıslardın' da'rejeli mug'darı belgilep aladı. Miynet pa'ni oqıtıwshısı usılar menen tolıq tanısıp bolğ'annan keyin bul sabaq beretug'ın klasslarg'a arnap Akalendar-tematikalıq jobaa sın du'zedi.

Bul joba ulıwma AOqıw jobasında oqıw bag'darlaması tiykarında jergilikli jag'daylardı esapqa ala otırıp oqıtıwshı ta'repinen du'ziledi. usı du'zilgen kalendar-tematikalıq joban usı mekteptegi birlespesi pedagogikalıq ken'es arqalı mektep basshısı ta'repinen tastıyıqlang'an kalendar tematikalıq jobada ha'r bir bayanatı qanday temalardag'ı ajratıwı olar izbe-izlikte neshe saattan ha'mde oqıw jılın' qaysı sa'nesinde oqtılıwı bul temalardı u'yretiw ushın oqıwtug'ın qaysı forması ha'm metodı ja'rdminde u'yreniletug'ın ha'r bir temanı u'yretiwde qanday jumıs islew kerekligi, material esap. u'skenelerden paydalanıwı, texnik hu'jjetler za'ru'rligi aldınan ko'rsetiwshı hu'jjet bolıp, ha'r bir klass ushın yarım jılǵa, bir jılǵa ılayıqlap du'ziledi.

Sunday-aq ha'r bir klassqa arnap ustaxanada islenetug'ın du'ziwshı oqıw jılı dawamında qanday jumıslarg'a orınlay alatug'ın mu'mkinshilik aldın ala

bulardı orınlawg'a teoriyanın' ha'm a'meliyattın' bir-birine baylanıslıg'ın a'melge asırıw ha'mde olardı qanday izbe-izlikte orınlaw kerek ekenligin ko'rsetiwshi miynet ta'lim oqıtıwshısı jergilikli jag'daylar, kelip tu'sken buyırtpalar oqıw bag'darlamasında ko'rsetilgen dizimin esapqa alg'an jag'dayda kalendar-tematik jobag'a tiykarlanıp islep shıg'adı. Olda mektep direktorı ta'repinen bekitiledi.

Oqıw bag'darlamasında islenetug'ın jumıslar du'ziwshi ha'm kalendar-tematik jobag'a tiykarlanıp islep shıg'adı. Olda mektep direktorı ta'repinen bekitiledi.

Oqıw bag'darlamasına islenetug'ın jumıslar du'ziwshi ha'm kalendar-tematika joba oqıw jılının' basında du'ziledi.

Bular menen bir qatarda miynet ta'limi saatlarının' ta'biyg'ıy tsikldegi pa'nlerinen balanıs grafiginde du'ziledi. ha'r tema mazmunın jaratıwda onın' a'hmiyeti oqıwshılar ta'repinen teren' tiykarlang'an halda du'ziledi, waqıttan paydalanıp teoriyalıq bilimlerdi a'melde qollanıw mu'mkinshiliklerin jartıw, olardıń politexnikalıq tu'siniklerin ken'eyttiriw maqsetinde du'ziledi.

Oqıtıwshı qanday da'rejede oqıw jılına tayarlansa oqıwdın' sapası jaqsı, oqıwshılardıń alg'an bilimleri tıyanaqlı boladı. sonday-aq oqıtıwshının' jumıslarının' na'tiyjesinin' tiykari bolıp qaladı.

A' D E B İ Ya T L A R .

1. A. Dawletov, A. Vorobev, Karimov Amehnat va kasb talimi nazariyasi hamda metodikasia Tashkent Uqituvshi 1992 y
2. Txorjevskiy Amehnat talimi metodikasia T. 1990 y

QAG'AZ HA'M KARTON MENEN İSLESİW TEXNİKASI

Qag'az benen karton balalar menen shınıǵıwlar o'tkeriwde en' ko'p islenetug'ın materiallar bolıp esaplanadı. Olardan tu'rli oqıwda paydalanatug'ın qurallar ja'ne de olardan basqa da jumislarda paydalanıladı.

Qag'az ha'm karton menen balalar shınıǵıwının' da'slepki basqışında islew jumıstın' an'sat payda etiw, buyımlar islew ha'm onda qollanılatus'ın jumıs usılların a'ste-aqırın qıyınlastırıp, miynetke bolg'an qızıǵıwshılıǵ'ın u'zliksiz arttırıp barıw mu'mkinshiligin beredi ha'm jumıstın' arzan-qımbatın ayıra aladı. Bu'klew jolı menen buyımlardı islewde ha'r bir bu'klengen jeri qırılı bolıp ko'rinip turıwı, balalardıń na'zik qolı menen ha'm muskulları jaqsı o'siwi ushın tegis qag'azlardan paydalanıwg'a ken'es beriledi.

Qag'az ha'm kartondı bu'giw ha'm bu'klew.

Qag'az betlerin bklewde en' a'wel onı bu'giw ha'm bu'klew sızıǵ'ı tuwrı oqıwshılardıń o'zleri qollanatus'ın buyımlardıń ha'm oyınshılardı tayarlawda to'mendegi a'sbaplar kerek boladı.

jaqsı tayarlang'an ha'm qıyıp atırǵanda qag'azlardıń shetlerin tu'telendiretug'ın tigiwshilik yamasa kantselyariya qayshısı, ushlı pıshaq, karton ha'm ka'sipshilik pıshag'ı, qag'azlar bu'klemin qıyıw ushın pıshaqlar tek g'ana u'lken jastag'ı adamlar paydalanıwı mu'mkin. qattı ha'm jumsaq qa'lemler.

qag'az ha'm kartonlardı 50x36 pıshaq penen kesiwde taxtadan yamasa faner paydalanıw maqsetke muwapıq keledi. Balalar an'sat g'ana tayarlanatus'ın un jelimlerin paydalang'anı maqul boladı. olarg'a suyıq kantselyariya jelimlerinden paydalanıwg'a ruxsat etilmeydi. Baslawısh klasslarda oqıw quralların islewde aq ren'li karton yamasa boyalg'an qag'az, karton bo'lekleri ha'm ha'r qıylı ishindegi na'rseleri tawsılǵ'an qutıshalar tiykarg'ı material bolıp tabıladı. Olardı bezewde ren'li qag'azlardıń qıyındılarınan ha'm boyawda ashıq tu'stegi guash yamasa akvarel boyawlarınan paydalanıw kerek.

Baslawısh klasslardag'ı miynet sabag'ında oqıw quralların islewdi u'yretiw.

Baslawısh klass oqıwshıları menen islesiwde ha'r bir jumıstın' orınlanıwı an'sat yamasa qıyınlıǵ'ın, qaysı a'disten jemisli islewdin' na'tiyjeliligin oylaw

ha'm tekserip ko'riw, bu'klew ha'm jelimlew h.t.b. boyınsha shınıg'ıwlar o'tkeriwi lazım. Balalar qurıw, sog'ıw protsesslerinde sınıwshı elementleri menen de tanısadı. Mısalı, 6-7 jastag'ı balalar kesiw, bu'klew, jelimlew usag'an sha'rtli belgiler boyınsha qurıw-sog'ıw jumısları menen shug'ıllanadı ha'm olarda konstruktorlıq talant, estetikalıq ha'm ko'rkem o'ner sezimi, yag'nıy jumıstı shıraylı ha'mde qızıqtıratug'ın etip du'zetiw ta'jiriybesi tu'rlenedi. Balalar jeke siyrek emes, kollektiv tu'rde ta'rtpılı ra'wishte islese olardıń miyneti jemisli boladı. Balalarg'a ha'r qıylı a'sbaplar menen islesiwden aldın texnikalıq qa'wipsiz is qag'ıydaların tu'sindiriw kerek. Buyım ha'm oyınshıqlar tayarlaw ushın jumсалatug'ın materiallar ha'm a'sbaplar haqqında mag'lıwmatlar.

MIYNET SABAG'INAN KLASSTAN TIS JUMISLAR.

Klasstan tıs jumislardıń mazmunı, wazıypaları ha'm onı sho'lkemlestiriw.

Miynet sabag'ınan klasstan tıs jumıslar oqıwshının' o'z qa'lewi menen bolıp, onın' mazmunı oqıwshılardıń jeke texnikalıq qızıg'ıwshılıg'ına juwap беретug'ınday bolıwı kerek. Klasstan tıs jumıslar oqıtıwshıg'a oqıwshılardıń texnikalıq uqıplılıg'ın onda ilimge ha'm texnikag'a mu'mkinshilik beredi. Klasstan tıs jumislardı sho'lkemlestiriwde oqıtıwshı to'mendegidey printsiplerdi saqlawı kerek.

1. Oqıwshılardıń jeke uqıplılıqların esapqa alıp saaqtıń mazmunı metodı iqtıyarlı bolıw, ol ta'rbiyalıq bag'darda ne bolıwı kerek.

2. Klasstan tıs jumıslar massalıq xarakterge iye bolıp, og'an klasstın' ko'pshilik bo'legin qamtıwg'a erisiw kerek.

3. Balalardıń o'z betinshe texnikalıq initsiativasın esapqa alıw.

4. Klasstan tıs jumislarda orınlang'an jumislardıń ha'mmesi derlik ja'miyetlik paydalı xarakterge bag'darlang'an bolıwı.

5. Oqıwshılardı tikkeley o'ndiris penen taıstırıw.

Klasstan tıs jumislardıń mazmunına qag'azdan, kartonnan, gezlemeden ha'r qıylı materiallardan zatlar islew, bul jumıslar buring'ı klassta islengenlerdi qaytalamawı kerek.

Klasstan tıs jumıslardıń mazmunın tan'lawdı praktika ko'rsetedi, qag'azdan kartonnan gezlemeden ha'r qıylı materiallardı to'mendegi zatlardı islew ko'rsetip o'tedi.

Qag'az benen kartonnan.

1. Kartinası menen ko'rsetilgen ha'ripler.
2. Qag'azdan maskalar.
3. Samalstın' modeli.
4. Jıl ma'simi panaraması ha'm tag'ı basqa zatlar.

Gezlemelerden.

1. Quwırshaq teatri ushın kastyumlar.
2. Bos oyınshıqlar.

Ha'r qıylı materiallardan

1. Ma'yek qabırshıg'ınan oyınshıqlar.
2. Ag'ashtan ha'r qıylı oyınshıqlar.
3. Ag'ashqa gravyura islew.
4. Elektro vektorina.
5. Svetafor maketleri.
6. Mashina modeli.

Klasstan tıs jumıslardıń mektepte o'tkeriwde to'mendegi sho'lkemlestiriw formaları qollanıladı.

1. Oqıtıwshılardıń bergen tapsırması boyınsha individual jumıslar.
2. Krujok ha'm uzaytılğan kunler gruppasındag'ı jumıslar.
3. Klasstan tıs jumıstın' massalıq forması.

Klasstan tıs jumıslardı planlastırıwda mug'allimler kollektivinin' iskerlik jag'dayın ha'r bir oqıtıwshılıq iykemliligin esapqa alg'an jag'dayda ha'm ha'r bir oqıtıwshılıq iykemliligin esapqa alg'an jag'dayda iske asırıw kerek. Bunda bir oqıtıwshı o'z juwapkershiligine individual klasstan tıs jumıstı o'tkeriwge ekinshi bir oqıtıwshı krujok jumısları ushinshi oqıtıwshı uzaytılğan kun gruppasında to'rtinshi klasstan tıs jumıstın' massalıq formasın sho'lkemlestiriwdin' o'z moynına aladı.

Ulıwma mektep planında sabaqtı klasstan tıs jumıslardıń ulıwma mazmunı sabaqtı materiallar menen ta'miyinlew instrumentler. Grafik ha'm raspisanieler aldın ala isleniledi.

Oqıwshılardıń individual jumısı oqıtıwshınıń arnawlı planı boyınsha iske asırıladı. Ayırım oqıwshılar bunday jumıs protsessin o'z betinshe ko'rgizbeli qurallar ha'm texnikalıq obektlerde isleydi.

Jumıs islewdiń basında oqıtıwshı kirisiw, gu'rrińlesiw o'tkeredi, ondag'ı tiykarg'ı maqset miynet tapsırmasın orınlawg'a oqıwshılardı tayarlawdan ibarat. Son'ınan balalar isleytug'ın jumısının proektin isleydi, qanday materiallar qanday instrumentler kerekligin belgileydi. Individual islew ushın obekti sonday etip tan'lap alıw kerek oqıwshı o'z betinshe oqıtıwshınıń ko'megisiz islewi kerek. Individual jumıstag'ı islengen buyım sabaq protsessinde u'yrenilgen o'zi islep ko'rgen materiallardan isleniwi kerek.

Bir qansha o'z betinshe islengen buyımlardı u'yinde praktikalıq jumıslardı orınlaw ushın qollanıladı. sonday-aq misalı, bu'klemeli metodtı islegen bolsa, oqıwshı oqıtıwshınıń tapsırması boyınsha jadın' uzınlıg'ın enin o'lsheydi. Sonın' menen birge oqıwshılar ku'shi menen islengen ko'rgizbeli qurallar u'lken ta'rbiyalıq a'hmiyetke iye boladı. Esaplaw materialları, tablitsalar, texnikalıq modeller, oyınshıqlar h.t.b.

Individual jumıs krujok jumıslarının' baslang'ısh basqıshı bolıp, keleshekte individual tapsırmalardı jaqsı orınlag'an oqıwshılar krujok jumıslarına tartılıp, onın' aktiv ag'zaları boladı. baslawısh klasslarda krujok jumısları ken' tarqalıp, onda oyınshıqlar tayarlaw, ko'rgizbeli qurallar tayarlaw, texnikalıq modeller isleydi.

METODİKALIQ KO'RSETPELER.

Qag'az, kartonnan, geleme, ta'biyg'ıy ha'm qaldıq materiallardan ha'r qıylı buyımlar, oyınshıqlar jasaw, mektepke shekemgi jastag'ı balalardıń miynet ta'rbyasınń tiykarg'ı bo'limleri usılardan ibarat. qollanbadag'ı materiallar to'mendegi 4 bo'limnen ibarat.

1-bo'lim. -juqa qag'azdan bu'klew jolı menen bug'ımlardı islew.

2-bo'lim. -qalın' qag'azdan yamasa kartonnan qayshı yamasa jelim ja'rdeminde buyımlar islew.

3-bo'lim. -5-7 jastag'ı balalardıń qol miyneti

a) ha'r qıylı qag'azlar menen islsiw texnikası

b) ha'r qıylı qag'azlar menen kartonnan buyımlar islew

v) ta'biyiy ha'm qaldıq materiallardan oyınshıqlar tayarlaw.

4-bo'lim. -gezlemeler menen islesiw texnikası.

Qol o'neri %

a) balalar menen silesiwde qollanılatus'ın tigistin' tu'rleri

b) sa'dep ha'm tu'ymeler tag'ıw

v) gezleme bo'leklerinen applikatsiya jasaw

g) quwırshaq ushın kiyimler (fratuk, tu'ngi ko'ylek, u'lgı qıyıw, do'geregın sızıw, pishiw, bo'leklerin biriktiriw).

Balalar menen islesiwde ha'r bir jumıstın orınlanıwı an'sat yamasa qıyınlıg'ın, qaysı a'disten jemisli islewdin' na'tiyjeligin oylaw ha'm tekserip ko'riw, bu'klew ha'm jelimlew p.b. boyınsha shınıg'ıwlar o'tkeriw lazım. Balalar qurıw, sog'ıw protsesslerinje sızıwshılıq elementleri menen de tanısadı. Mısalı, 6-7 jastag'ı balalar kesiw, bu'klew, jelimlew usag'an sha'rtli belgiler boyınsha qurıw-sog'ıw jumısları menen shug'ıllanıwda konstruktorlıq talant, estetikalıq ha'm ko'rkem-o'ner sezimi, yag'nıy jumıstı shıraylı ha'm de qızıqtıratug'ın etip du'zetiw ta'jiriybesi tu'rlenedi. Balalar jeke siyrek emes, ba'lki ta'rtpıli ra'wishte islese, olardıń miyneti jemisli boladı. balalarg'a ha'r qıylı a'sbaptı bermesten burın olarg'a qa'wipsizliktin' texnikasın tu'sindiriw kerek.

Oyınshıqlar ushın jumsalatug'ın materiallar ha'm a'sbaplar haqqında mag'lıwmatlar.

Oynaytug'ın oyınshıqlardı tayarlawda to'mendegi a'sbaplar kerek boladı%
Jaqsı sharlang'an ha'm qıyıp atırğ'anda qag'azlardın' shetin tu'telendirmeytug'ın tigiwshilik yamasa kantselyariya qayshısı, ushlı pıshaq, karton ha'm ka'sipshilik pıshaqlar tek g'ana u'lken jastag'ı adamlar paydalanıwı mu'mkin% qattı u'lgilerdin' qır do'gereğine sızıw ushın ha'm jumsaq (sharlang'an sızılmalar ushın) qa'lemler.

Qag'az ha'm kartonlardı pıshaq penen kesiwde 50x30 sm faner yamasa taxtadan paydalanıw maqsetke muwapıq keledi. Balalar an'sat g'ana tayarlanatug'ın un jelimi paydalang'anı maqul boladı. olarg'a suyıq kantselyariya jeliminen paydalanıwg'a ruxsat etilmeydi.

Oyınshıqlar islew ushın aq ren'li yamasa boyalg'an qag'azlardın' qıyındılarınan ha'm boyawda ashıq tu'stegi guash yamasa akvarel boyawlarınan paydalanıw kerek.

ARNAWLA MAQSETLER UShIN QAG'AZLAR TAYaRLAW

Qag'azdı mramorlarg'a uqsatıp boyaw% onın' ushın 2 tu'rli ren'degi maylı boyawdın' lampamay menen o'z aldına bo'lek eritip qaymaqtın' qoyıwlıg'ınday aralaspı alınadı. Keyin olardı taypaq ıdıs ishindegi suwg'a jaslap alınadı, ja'ne boyawlar qosılıp, suw u'stindegi mramorg'a uqsag'an bir tegis qatlam payda bolg'ansha a'ste aqırın alınadı. Basqa qag'azlarda usılayınsha birim-birim boyaladı ha'm olarjın' ko'rinisi ha'r qıylı bolıp shıg'adı. Qag'azlar kepkennen keyin olardıń jzine ren'li spirtli lak jag'ıladı.

QAG'AZDI KLEYLER MENEN BOYaW.

Bunda kraxmal jelimin qaynatılğ'an suwda eritilgen belgili bir boyaw mısalı, guash yamasa akvarel boyawı qosıladı. Payda bolg'an aralaspı qag'azg'a jazıladı. Son'ınan onın' u'stinen karton yamasa rezina tayaqsha ha'r ta'repke ju'rgiziledi. Sonda tayaqshanın' tisleri kley st-de jol-jol ha'm nag'ısqa usag'an ko'rinis pada boladı. tayaqsha ornına tıg'ın yamasa rezinkadan islengen shtamptan paydalanıw da mu'mkin. Onda shtamp penen qag'azg'a

basıp shıǵ'ıladı. Qanar, tigiletug'ın kenep yamasa basqa bir juwan sabaqtan toqılǵ'an gezlemelerden siyle uqsag'an ko'rinistegi oralg'an jguttı qag'az u'stine ju'ritiw menen de original nag'ıs payda bolıwı mu'mkin. Tu'rli boyawlardı a'ne usınday usıllar menen boyaw taraқта, g'ulada, jgutta, nag'ıslaw qurılıs jumıslarında qollanılıadı. Kleystır menen boyalg'an qag'azdı jiltıratıw ushın kepkennen keyin ho'llengen ju'berek penen ısıladı, yamasa spirtli lak su'rtiledi.

BU'RKİP BOYaW.

Bunda suyıq boyaw qag'az betine pulverizatorда bu'rkeledi, yamasa qıllı shetkada silkip boyaladı. qag'azdan azıraқ uzag'ıraқта uslap qılları sho'p penen bir ta'repleme tez-tez silkiw arqalı boyaw qag'azg'a shashırıp maydamayda tmslılar tu'sedi.

Bu'rkip boyawda ko'binshe qag'azdan kesilgen trafaretlerden paydalanılıadı. Bunda boyaw qag'azdan' tek g'ana trafaret bekitilmegen jerlerine tiyedi. Usı usılda tuwrı trafaret penen ashıq fonda gu'lli formalar ha'm sırtqı trafaret penen gu'lli fonda ashıq formalar payda etiledi.

ANİMİN BOYaWLAR MENEN BOYaW.

Bul usılda papiros qag'azı gu'ller islew ushın boyaw mu'mkin. Jip gezlemelerdi boyawda paydalanılatug'ın boyawlar vannalarda eritiledi ha'm qag'az sol vannag'a batırıp alınıadı.

TINIQ QAG'AZLAR TAYaRLAW.

Bunda juqa qag'az benen belgili bir o'simlik mayı sin'diriledi. Artıq maydı joq etip jibermew ushın qag'azdı eki bu'klep, taza qag'az arasına qoyıp, onın' u'stine ıssı dasmal qoyılıadı. Usı jol menen tayarlang'an qag'az o'zinin' tu'rine qarap juqa kalkadan boladı. ayırım buyımlardı islew ushın en' jaqsı material bolıp esaplanadı.

QAG'AZ HA'M KARTONDI ISLETIW TEXNIKASI.

Qag'az ha'm kartonnan balalar menen shınıǵ'ıwlar o'tkeriwde en' ko'p islenetug'ın materiallar bolıp esaplanadı. Olardan tu'rli oyınshıqlar tayarlawda ja'ne olardan basqa da jumislarda paydalanıladı.

Qag'az ha'm karton menen balalar shınıǵ'ıwının' da'slepki basqshında islew jumısın an'sat payda etiw, buyımlar islew ha'm onda qollanılatus'ın jumıs usılların a'ste-aqırın qıyınlastırıp, miynetke bolg'an qızıǵ'ıwshılıǵ'ın u'zliksiz arttırıp barıw mu'mkinshiligin beredi ha'm jumıstın' arzan qımbatın ayıra aladı.

Miynetti oqıtıw metodikası pa'ninen sorawlar.

1.Miynetti okıtıu metodikası peninin maxset xem uazıypaları.

Tayanış tu'sinigi: Miynet ta'rbiyası, teoriyalıq ha'm a'meliy ta'lim, ta'rbiya tirligi.

2.Miynet telimi metodikası pedagogika peninin bir tarmagı sıpatında.

Tayanış tu'sinigi: Miynet ta'limi sisteması, sho'lkemlestiiw formaları. Ta'lim metodları, Miynet ta'limin planlastırıw.Konstruktsiyalaw ha'm modellestiiw.

3.Miynet telimin okıtıuda korsetpeliik, telimnin teobiyalaushı xarakteri, okıushılardıń anlılık xem aktivlilik printsipleri.

Tayanış tu'sinigi:Miynet ta'rbiyası texnologiyalıq sızılma,suwret salıw elementleri

4.Bilimler, uqıplıqlar xem konlikpelerdi iyeleudin puktalıǵı.

Tayanış tu'sinigi:Politexnikalıq ta'lim, qag'ız, sızıǵ'ısh, gezlemeler,

5.Miynet telimin okıtıuda ilimiylik, sistemalılık xem izbe-izlik, teoriya menen emeliyattın baylanıslılık printsipleri.

Tayanış tu'sinigi: Karton, ren'li qag'az,plastilin, qa'lem, emeliy jumıslar, jan'a teoriyalıq jan'alıqlar.

6.Miynettin okıushılarga tusinikli bolıuı xem olardıń kushleri jetetugin bolıuı.

Tayanış tu'sinigi: Jeke o'zgeshelikler. Uqıp ko'nlikpe, oqıwshılardıń toparlarg'a bo'liniwi.

7.Sabak otkiziude didaktikalik maxsettin anikligi, telim xem terbiya uaziypalarinin birligi.

Tayanish tu'sinigi:Sabaq strukturasi tayarlaw obekti, metodikalik qurallar, miynet protsessi.

8.Okiu materialin tuuri tanlau,okitu metodlarin maxsetke muuapik tanlau, okiushinin gerezsizligi menen tolasatugin kollektiv jumisi.

Tayanish tu'sinigi: A'meliy jumislar, o'z betinshe jumislar, frontal, zvenoli, jeke formalar.

9.Sabaktin sholkemlestiriliu anikligi, okiushilardin jumisinda keuipsizlikti temiyinleu.

Tayanish tu'sinigi: Qa'wipsizik qa'deler, apteshkalar, qa'wipsizlik mu'yeshi.

10.Miynet ta'limin oqitiwdin' metodlari.

Tayanish tu'sinigi:Gu'rrin', tu'sindiriw, so'a'lep beriw, programmalastirilg'an ta'lim beriw.

11. Miynet teliminde politexnikalik printsip.

Tayanish tu'sinigi: Texnikalik bilim, materiallar tan'law, proektew.

12.Miynetin okiushilarga tusinikli boluu xem olardin kushleri jetetugin boluu.

Tayanish tu'sinigi: Jeke o'zgeshelikler. Uqip ko'nlikpe, oqiwshilardin' toparlarg'a bo'liniwi.

13.Bilimler, ukipliklar xem konlikpelerdi iyeleudin puktaliligi.

Tayanish tu'sinigi:Politexnikalik ta'lim, qag'iz, sızıg'ışh, gezlemeler,

14.Miynetti okitu metodikasi peninin maxset xem uaziypalari.

Tayanish tu'sinigi: Miynet ta'rbiyasi, teoriyalik ha'm a'meliy ta'lim, ta'rbiya tirligi.

15Miynet telimi metodikasi pedagogika peninin bir tarmagi sipatında.

Tayanish tu'sinigi; Miynet ta'limi sisteması,sho'lkemlestiriw formaları, ta'lim metodlari, miynet ta'limin planlastiriw.

16.Miynet telimin okituda korsetpeliik, telimnin teobiyalashı xarakteri, okiushilardin anlilik xem aktivlilik printsipleri.

Tayanish tu'sinigi;Miynet ta'rbiyasi , texnologiyalik sızılma, suwret salıw elementleri.

17. O'quv materialini to'g'ri tanib, o'qituv metodlarini maxsus muvopiq tanib, o'quvchining gerezsizligi bilan to'liqlashni kollektiv jumasi.

Tayanch nuqtasi: A'qliy jumalar, o'z o'ziga jumalar, frontal, guruhli, bitta shakllar.

18. Miynet talimining o'qituvda ilmiylik, sistemachilik bilan izchil-izchilik, teoriya bilan amaliyotning bog'lanishlik printsiplari.

Tayanch nuqtasi: Karton, rangli qog'oz, plastilink qog'oz.

19. Miynetning o'quvchilarga tushunilg'ani bilan ularning kushlari jihatidan bog'liq.

Tayanch nuqtasi: A'qliy jumalar, jang'at teoriyalik jang'aliklar.

20. Sabak otkizuvda didaktichilik maxsatning aniqkigi, talim bilan terbiya vazifalarining birligi.

Tayanch nuqtasi: Sabak strukturasini, tayarlov obekti, metodichilik qurallari, miynet operativligi.

21. Miynetning o'quvchilarga tushunilg'ani bilan bog'liq.

Tayanch nuqtasi: A'qliy jumalar, jang'at teoriyalik jang'aliklar.

22. Sabakning shakllantirilg'ani aniqkigi, o'quvchilarning jumada kushsizlikni teminlash.

Tayanch nuqtasi: Karton, rangli qog'oz, plastilink, qog'oz.

23. Miynet talimining o'qituv metodlari.

Tayanch nuqtasi: Guruhli, jang'at berish, shakllantirilg'ani talim berish.

24. Miynet talimida politexnichilik printsiplari.

Tayanch nuqtasi: Texnichilik bilim, material tanib, proektlay.

Miynetti oqıtıw metodikası pa'ninen test sorawları (baslawısh ta'lim ushın).

1. Texnikalıq modellestiriw sabag'ında oqıwshılar jumısın sho'lkemlestiriwde qanday formasın qollang'an jo'n.

A) Frontal v) jeke s) zvenolı d) aralas.e) hesh qaysısı tuwrı emes.

2. Da'slep qaysı oqıw jılında miynet boyınsha programma o'zgartildi ha'm ol ne dep atalındı.

A)1954-55 oqıw jılında miynet dep ataldı. V)1959-60 oqıw jılında miynet oqıwı ha'm ja'miyetlik paydalı miynet. S)1961-62 oqıw jılında qol miyneti d)1964-65 oqıw jılında texnikalıq miynet e) Miynet boyınsha programma o'zgerilmedi.

3.Oqıwshılardıń bilimin qanday jollar menen tekseriw jaqsı na'tiyjeler beredi.

A) jeke-jeke tekseriw v) frontal tekseriw s) aralas usıl d)hesh qaysısı qollanılmaıdı e)frontal ha'm aralas usıl.

4.Keyingi shıqqan taza programma boyınsha miynet sabag'ı ha'ptesine neshe saat o'tiledi.

A)Ha'ptesine 4 ret o'tiledi v) ha'ptesine 3 ret o'tiledi s) ha'ptesine 2ret o'tiledi d)ha'ptesine 1 ret o'tiledi e) ha'r ku'ni o'tiledi.

5.Baslawısh klasslarda jergilikli materiallardan qanday materiallar menen jumıs isleydi.

A) Mıs, alyuminiy, gu'mis, babit ha'm qorg'asın v)aq terek, qara tal, toran'g'ıl, jiyde ha'm tut ag'ashlar s).Paxta, salı, ju'weri ha'm ma'kke paqalları. D)Qamıs, taldın' shaqaları, biydaydın' baldag'ı ha'm jeken e)rezina, kaushuk ha'm plastmassa.

6.Baslawısh klasslarda ag'ashlıq ustaxanasında qanday materiallar menen jumıs isleydi.

A) metallar v)plastmassalar s) plastilin d) taxtaylar e)faneralar.

7.Oqıwshılarg'a teoriyalıq mag'lıwmat beriwde, olarg'a bazı bir tu'siniklerdi qa'liplestiriwde miynet sabag'ının' qanday tipinen paydalanadı.

A)Ko'nlikpe ha'm uqıplıqlardı qa'liplestiriw sabaqları v) Alg'an bilimlerin a'meliy sabaqlarda qollanıw s)Ta'kirarlaw sabag'ı d)Bilim, ko'nlikpe ha'm uqıplıqların tekseriw sabag'ı e)Oqıwshılar jan'a bilimlerin iyelew sabag'ı.

8.Oqıtıwda ko'rsetpelilik printsip iske asqan bolsa, qaysı didaktikalıq printsip iske asqan boladı.

A)sistemalılıq printsipi v) izbe-izlilik printsipi s)an'lılıq ha'm aktivlilik d)jedellilik e)Teoriya menen praktikanın' baylanıslılıq printsipi

9.Qaysı jılı baslawısh klasslardın' oqıw planları qaralıp shıg'ıldı.

A)1934 j. V)1947 j. S)1954 j. D)1957 j. E)1956 j.

10.Ha'zirgi waqıtlarda baslawısh klasslarda miynet sabag'ı neshinshi klassqa deyin o'tildi.

A)1-2 klasslarda v) 3 klassta s)1-4 klasslarda d)1-3 klasslarda e)baslawısh klasslarda miynet sabag'ı o'tilmeydi.

11.za temanı tu'sindirip bolg'annan keyin sabaqtı qalay juwmaqlanadı.

A)oqıwshılardan soralmaydı v)okıwshılardıń' alg'an bilimi tekseriledi s)ulıwma ortag'a bir soraw taslanadı d)soraw juwaptan paydalanıladı e)sabaq juwmaqlanbaydı.

12.Sebet toqıwdı neshinshi klassta u'yrenedi ha'm qanday materiallardan paydalanadı.

A)1-klassta, gezlemeden v)2-klassta, ju'nnen s)3-klassta, rezinadan d)4-klassta, biyday baldag'ınan ha'm tal shıbıg'ınan e)sebet toqıw o'tilmeydi.

13. Miynet sabag'ınan klasstan tıs jumıslar qalay o'tkeriledi.

A) Oqıwshılardıń o'z qa'lewi menen jeke texnikalıq qızıg'ıwshılıg'ına juwap beretug'ınday bolıwı kerek v) Bir ka'sip boyınsha klass oqıwshılarının barlıg'ı s) Klasstan tıs jumıslardı dem alıs ku'nleri o'tkeriwge boladı d) Miynet sabag'ında klasstan tıs jumıslar bolmaydı e) Klasstan tıs jumıslar mektep boyınsha barlıq klasslarda ha'r qıylı taraw u'stinde boladı.

14. Miynet sabag'ında oqıwshılarg'a 4 bahası qanday jag'daylarda qoyıladı.

A) Ha'mme qoyılğan talaplar orınlansa, buyım o'lsheмініn' anıqlıg'ının' normadan 1/3 do'gereginde boladı. V) Juwaplarda onsha anıq emesliklerge jol qoyıladı, waqıt norması belgilengen waqıttan 10-150' artıq jumsaladı. Miynet usıllarının' ayırım jerlerin naduris orınlaydı. S) Buyımın o'lshemlerinde ko'birek qa'telikler jiberiledi. Waqıt norması 250' ten artıq jumsaladı. D) Oqıwshılar oqıw materialın tolıq bilmeydi, buyım o'lsheмініn' anıqlıg'ı buzıladı. Orınlaw usılı qa'te, jumıs ornınan durıs paydalanbaydı. E) Oqıwshı oqıw materialın tolıq bilmeydi, du'zetiwge bolmaytug'ın qa'telik ha'm braklarg'a jol qoyıladı.

15. Oqıwshılarg'a 3 bahası qanday jag'daylarda qoyıladı.

A) Oqıwshı oqıw materialın tolıq bilmeydi, du'zetiwge bolmaytug'ın qa'teliklerge jol qoydı. V) Oqıwshılar oqıw materialın bilmeydi, buyım o'lsheмініn' anıqlıg'ı buzıladı. Orınlaw usılı qa'te, texnika qa'wipsizlik qa'deleri ko'p buzıladı, jumıs ornınan durıs paydalanbaydı. S) Ha'mme qoyılğan talaplar tolıg'ı menen orınlanağı, buyım o'lsheмініn' normadan shetke shıg'ıwı 150' ten artıq bolmaydı. D) Buyımın o'lshemlerinde ko'birek qa'telikler jiberedi, waqıt normadan 200' ten ko'birek jumsaladı. Texnika qa'wipsizlik qa'delerin orınlaw usılları azı kem buzıladı. Oqıtıwshı qa'teliklerdi ko'rsetkennen keyinde buzıla beredi. E) Jumıslarda onsha anıq emesliklerge jol qoyadı. Waqıt norması belgilengen waqıt normasınan 10-150' artıq jumsaladı. Miynet usıllarının' ayırım jerlerin naduris orınlaydı. Texnika qa'wipsizlik qa'delerinde azda bolsa buzılıw bayqaladı.

16.Qag'az benen jumıs islewde qaysı izbe-izlikte jumıs alıp barıladı.

A)Qag'azdı qıyıw, kag'azdı o'lshew, qag'azg'a kley jag'ıw ha'm keyin tekseriw

V)Qag'azg'a kley jag'ıw, qag'azdı qıyıw, qag'azdı o'lshew ha'm keyin tekseriw

S)Qag'azdı o'lshew, qag'azdı qıyıw, qag'azg'a kley jag'ıw ha'm keyin tekseriw

D)Baslawısh klasslarda qag'az benen jumıs islenbeydi

E)Qag'azdı o'lshewsiz qıyadı.

17.1-klassta miynet pa'ninen nelerdi ko'birek u'yrenedi.

A)Texnikalıq modellestiriw boyınsha u'yrenedi.

V)Gezlemelerdi tigiwdi u'yrenedi

S)Mektep qasındag'ı ushastkalarda jumıs islewdi u'yrenedi

D)Plastilinnen ha'r qıylı oyınshıqlar islewdi u'yrenedi

E)U'lgı ha'm texnikalıq sızılmalar boyınsha sızg'ısh ha'm mu'yeshlik ja'rdeminde belgilew, o'lshewlerdi u'yrenedi.

18.Lobzik ja'rdeminde qanday materiallardı kesemiz.

A)Juqa metall listlerdi

V)taxtay ag'ashlardı

S)Faner

D)Qorg'asın

E)Joqarıdag'ılar durıs emes

19.Baslawısh klasslarda svetafor maketin jasag'anda qanday materiallardan isleydi.

A)Ag'ash materiallardan v)temir mateiallardan s)ta'biyg'ıy materiallardan d)ren'li materiallardan e)karton qag'az ha'm ren'li qag'azlardan.

20. Baslawish klasslarda qanday jag'dayda 2 bahası qoyıladı.

A)İslegen jumısı ju'da' jaman bolsa v)texnika qa'wipsizlik qa'deleri buzılsa

S)jumısının' o'lshepleri durıs emes bolsa d)islegen jumısı pitpey qalsa e)qoyılmaydı.

21. Miynet sabag'ında islegen jumısı anıq bolsa, miynet usılları durıs bolsa, jumısı taza ha'm instrumentlerden durıs paydalansa, ondag'ı texnika qa'wipsizlik qag'ıydalarınan paydalanıp o'tse neshe bahası qoyıladı.

A) 4 bahası v) 3 bahası s) 5 bahası d)baha qoyılmaydı e) 2 bahası.

22. Miynet sabag'ında a'meliy jumıslardı islewge neshe minut jumısaladı.

A)10-15 minut v)5-10 minut s)30-35 minut d)3-5 minut e)1-2 minut

23. Miynet oqıtıw metodıkası qaysı pa'nlerdin' bir tarmag'ı retinde o'tiledi.

A)Psixologiya v)pedagogika s)politologiya d)ekonomika e)ja'miyet tanıw.

24. Miynet pa'ni boyınsha baslawish klass oqıwshıların qaysı orınlarg'a ekskursiyag'a alıp barıwg'a boladı.

A)avtobaza v)iri zavodlarg'a s)qag'az materialları zavodına d)gezlemeler fabrikalarına e)ta'biyg'ıy materiallar.

25. Baslawish klasslarda geometriyalıq figuralar jasawda, ko'binese qaysı materiallar menen jumıs isleydi.

A)metallar v)ag'ash materiallar s)qag'az materiallar d)gezlemeler e)ta'biyg'ıy materiallar.

26. Baslawış klasslarda miynet sabag'ında mashina modelin jasaw ushın qanday instrumentlerden paydalanamız.

A)klyush ha'm otvertkalar v)payalnik ha'm testrler s)qayshı, qa'lem ha'm sızg'ısh d)nojovka ha'm pıshqı e)barlıg'ıda bolmaydı.

27.Miynet sabag'ının' basqa pa'nlerden ayırmashılıg'ı nede.

A)ayırmashılıg'ı joq v)ustaxanalarda o'tkiziledi s)paydalı miynet penen shug'ıllanadı. d)texnika qa'wipsizlik qa'delerine ayırıqsha itibar beriledi. E)joqarıda ko'rsetilgenler durıs emes.

28. Baslawış klass oqıwshıları qanday miynet quralları menen jumıs islew usılların u'yrenedi.

A)Najovka, jarg'ı,lom, kubal ha'm pıshqı
V)testr, zubila, sho'kkish ha'm su'rgi
S)qayshı, biz, iyne, lobzik, otvertka ha'm burg'ı
D)ha'r qıylı elektr stanoklarında jumıs isleydi
E)joqarıdag'ı ko'rsetilgen instrumentler durıs emes.

29. Baslawış klasslarda qanday materiallar menen jumıs islewdi u'yrenedi.

A)Gips, armatura, ugolnik ha'm ren'li materiallar
V)qag'az, karton, gezleme, faner, list, juqa metall ha'm polufabrikatlar.
S)ag'ash, tsement, kaushuk ha'm gerbish
D)ju'n ha'm paxta
E)kraska ha'm olifler.

30. Sabaq planı strukturası qaysı ta'rtipte alıp barıladı.

A)Jan'a materialdı bayanlaw yaki tu'sindiriw, sabaqtı sho'lkemlestiriw, sol boyınsha a'meliy jumıslar, orınlang'an jumıslardı bahalaw

V)A'meliy jumıslar, sabaqtı sho'lkemlestiriw, jan'a materialdı bayanlaw ha'm orınlang'an jumıslardı bahalaw.

S)Sabaqtı sho'lkemlestiriw, a'meliy jumıslar, jan'a materialdı bayanlaw ha'm orınlang'an jumıslardı bahalaw.

D)Sabaqtı sho'lkemlestiriw, jan'a materialdı bayanlaw, a'meliy jumıslar ha'm orınlang'an jumıslardı bahalaw.

E)Sabaqtı plan strukturasız o'tiwge boladı.

31. Sabaq barısındag'ı instruktaj qashan o'tkeriledi.

A)Sabaq baslanar aldında

V)Sabaqtan bos waqtında

S)Oqıwshılardıń a'meliy jumısı waqtında

D)Tayar buyımlardı bahalap bolg'annan keyin

E)Miynet sabag'ında instruktaj o'tkerilmeydi.